

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет психології
Кафедра соціальної роботи

На правах рукопису

Нестеренко Софія Еріковна
**«Готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з
ЛГБТК+»**

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня
бакалавра соціальної роботи

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук,
асистент кафедри соціальної роботи
Піонтківська Олена Георгіївна

Допустити до захисту в ЕК
Кафедра соціальної роботи
Завідувач кафедри соціальної роботи
Кандидат соціологічних наук,
Люта Леся Петрівна

(підпис)

Київ-2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ГОТОВНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ЛГБТК+.....	5
1.1 Особливості соціальної роботи з ЛГБТК+.....	5
1.2 Особистісна готовність до професійної діяльності соціальних працівників при наданні послуг ЛГБТК+.....	15
Висновки до розділу I.....	19
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ЛГБТК+.....	20
2.1 Методологія дослідження та обґрунтування вибірки.....	20
2.2 Результати емпіричного дослідження рівня готовності студентів соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+.....	25
Висновки до розділу II.....	41
РОЗДІЛ III. ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО РОБОТИ З ЛГБТК+.....	42
3.1. Опис програми підвищення готовності майбутніх фахівців з соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+.....	42
3.2. Апробація елементів програми підвищення готовності майбутніх фахівців з соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+.....	46
Висновки до розділу III.....	51
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність. Соціальні працівники – це люди, які створюють те безпечне та комфортне середовище, в якому особистість може отримати соціальну послугу та якісно вирішити свій запит. Соціальним працівникам в Україні часто бракує необхідних знань та навичок для ефективної роботи з ЛГБТК+. Це може призвести до низки негативних наслідків, таких як укорінення шкідливих стереотипів та посилення дискримінаційного ставлення. ЛГБТК+ клієнт заслуговує на таке ж надійне та безпечне середовище як гетеросексуальний цисгендерний клієнт.

Гомосексуальність була декриміналізована в Україні лише в 1991 році, і країна досі не прийняла комплексне антидискримінаційне законодавство для захисту ЛГБТК+. Як наслідок, дискримінація та насильство щодо ЛГБТК+ є поширеним явищем, і багато з них стикаються зі значними бар'єрами у доступі до медичних та соціальних послуг. Наша дипломна робота присвячена дослідженню в галузі соціальної роботи і конкретизується на вивченні готовності надання соціальних послуг ЛГБТК+ клієнту фахівцем. Висвітлюючи досвід ЛГБТК+ та способи, якими соціальні працівники можуть їх підтримати, це дослідження може допомогти зменшити стигму та дискримінацію, а також сприяти більшому прийняттю та інклюзії. Виходячи з цього темою нашої дипломної роботи є: «Готовність соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+».

Об'єкт дослідження: готовність майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності

Предмет дослідження: особистісна готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+

Мета: дослідити особистісну готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+ та розробити рекомендації щодо її підвищення

Завдання:

1. Проаналізувати особливості соціальної роботи з ЛГБТК+
2. Розробити модель готовності готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+
3. Емпірично дослідити особистісну готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+
4. Розробити рекомендації щодо того якими шляхами може бути підвищена готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація та інтерпретація наукових даних; емпіричні – анкетування, інтерв'ювання.

РОЗДІЛ І. ГОТОВНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ЛГБТК+

1.1. Особливості соціальної роботи з ЛГБТК+

Представники ЛГБТК+ звертаються до соціальних працівників частіше, ніж населення в цілому [3], [4]. Це відбувається через те, що окрім загальних запитів, з якими ЛГБТК+ звертаються до соціальних служб, існують і специфічні, які безпосередньо, або опосередковано пов'язані з їх сексуальною або гендерною ідентичністю.

Запити з якими звертаються ЛГБТК+ найчастіше, до соціального працівника:

1. Велика чисельність самогубств. Дослідження постійно показують, що люди, які ідентифікують себе як ЛГБТК+, мають більшу частоту та поширеність діагнозів поведінкового здоров'я, аніж серед населення в цілому. Ці люди мають непропорційно більшу ймовірність діагностування депресії та тривоги, панічних розладів, фобій та розладу харчування [7]. Дані досліджень показують, що ЛГБТК+ в чотири рази частіше намагаються вчинити самогубство, ніж гетеросексуали [18]. Окрім цього, НАМІ повідомляє, що 48% усіх дорослих трансгендерів думали про самогубство протягом останнього року.

Національний освітній центр охорони здоров'я ЛГБТК+ повідомляє, що на старших людей ЛГБТК+ припадає майже 17% самогубств, хоча вони становлять лише близько 15% від загального населення США.

2. Зазнавання дискримінації. За даними Amnesty International, ЛГБТК+ можуть бути виключені з соціальних груп з дитинства, позбавлені можливостей працевлаштування або медичної допомоги через негативне суспільне сприйняття [15]. Наслідки цієї тривалої дискримінації можуть бути глибокими, оскільки стрес і травма можуть призвести до проблем на все життя, включно з нездоровими копінг стратегіями, нездатністю підтримувати позитивні стосунки, відчуттям нікчемності, приховуванням сексуальної ідентичності, страхом бути покинутим і проблемами з психічним здоров'ям. Також ці проблеми включно з суспільним неприйняттям та стигматизацією, дискримінацією та переслідуванням. Гетеросексуальна дискримінація продовжує негативно впливати на ЛГБТК+. У всебічному мета-аналізі досліджень віктимізації ЛГБТК+, між 1992 та 2009 роками, Katz-Wise and Hyde виявили зріст показників віктимізації серед представників ЛГБТК+ [17]. Деякі сфери віктимізації з часом навіть зросли (наприклад сексуальне насильство з боку сім'ї, віктимізація в школі та віктимізація від родичів), і жодна область віктимізації не зменшилася. Професор Еван Сенрейч легманського коледжу зазначає, що члени ЛГБТК+ у групі терапії часто стають об'єктом гетеросексистських коментарів інших членів групи підтримки, також працівникам може бути недостатньо освіти щодо специфічних проблем ЛГБТК+ (наприклад, соціальна стигма та внутрішня гомофобія). Таким чином, ЛГБТК+ клієнти можуть бути невідкритими щодо своїх проблем [30].

3. Питання з охорони здоров'я. Існують різноманітні терапевтичні ролі, які фахівець із соціальної роботи може виконувати з клієнтом, який ідентифікує себе як ЛГБТК+, можливою з ролей є роль консультанта із питань охорони здоров'я. Однією з соціальних проблем може бути відсутність доступу до ресурсів, орієнтованих на спільноти ЛГБТК+, що посилює зростання рівня ВІЛ/СНІДу в громадах [34], [12]. На індивідуальному рівні соціальні працівники

повинні надавати широкий спектр послуг і підтримки людям, які живуть з ВІЛ/СНІДом. Вони можуть допомагати окремим особам орієнтуватися в громадських ресурсах, державній підтримці, юридичних послугах та інших системах, одночасно надаючи своїм клієнтам можливість приймати обґрунтовані рішення щодо свого здоров'я. Соціальні працівники також повинні надавати підтримку та терапію для таких проблем, як новий діагноз та розголошення. У межах громади соціальні працівники виступають на захист людей, які живуть з ВІЛ/СНІДом, через громадську організацію та розробку політики. Також соціальні працівники можуть надавати послуги самим лікарям, які працюють з ЛГБТК+, а саме послуги спрямовані на розвиток толерантності, це можуть бути різноманітні освітні тренінги, або лекції.

4. Профілактика та подолання залежностей. Інша роль, яку може брати на себе фахівець із соціальної роботи – це роль консультанта із профілактики та подолання залежностей. За даними National LGBT Health Education Center, люди ЛГБТК+ частіше ніж гетеро-люди вживають опіоїди та інші речовини, щоб відчувати полегшення від травми та ізоляції, спричинених дискримінацією. Національний освітній центр охорони здоров'я ЛГБТК+ провів національне опитування щодо вживання наркотиків, яке показало, що порівняно з гетеросексуальними людьми, люди ЛГБТК+ значно частіше зловживають знеболювальними, що відпускаються за рецептом, і майже втричі частіше мають розвинуті розлади, пов'язані зі вживанням опіоїдів. Зловживання цими речовинами може мати серйозні негативні наслідки для фізичного та психічного здоров'я. Майже 50% чоловіків-геїв вживають тютюн, що значно більше, ніж вживання гетеросексуальними чоловіками, а вживання вуличних наркотиків, таких як метамфетамін, було описано як «невід'ємна частина сексуального життя певного сегменту геїв» [35].

Дослідники припускають, що стресовий досвід, управління копінг-стратегіями та інші виклики, пов'язані зі стресом, що виникає безпосередньо у ЛГБТК+ , [23] , [24] , ймовірно, сприяє збільшенню рівня розладів, пов'язаних із вживанням психоактивних речовин серед ЛГБТК+ у 2–3 рази більше, ніж у загальному населенні США [8]. Вчені виявили, що понад 60% лесбійок і бісексуальних жінок відповідали критеріям розладу вживання психоактивних речовин DSM-IV протягом усього життя, що на 24% більше, ніж у гетеросексуальних жінок. Також зазначають, що як чоловіки, так і жінки бісексуали мали принаймні вдвічі більшу ймовірність сімейного анамнезу алкоголю чи проблем пов'язаних зі вживанням наркотиків, ніж у тих, хто повідомив лише про сексуальну поведінку та стосунки із протилежною статтю.

За даними Національного дослідження зловживання психоактивними речовинами США служби лікування, представники ЛГБТК+ частіше вживали заборонені речовини порівняно з їхніми гетеросексуальними колегами. ЛГБТК+-споживачі наркотиків, як правило, віддають перевагу марихуані, відпускаються за рецептом знеболюючі, транквілізатори та кокаїн серед інших речовин [31].

За даними Національного опитування США щодо лікування зловживання психоактивними речовинами, лише 5% програм лікування розладу вживання психоактивних речовин спеціалізуються на обслуговуванні ЛГБТК+ [36].

5. Булінг у школах та в університетах через належність до ЛГБТК+. Дослідження знущань показують, що ЛГБТК+-підлітки набагато більш вразливі до того, щоб стати об'єктами знущань, ніж їхні гетеросексуальні однолітки [11]. В той час, як 30% - 50% гетеросексуальних підлітків можуть бути жертвами булінгу, десь від 70% до 90% підлітків сексуальних меншин стикаються з булінгом і постійною віктимізацією [37]. Численні дослідження визначили знущання як фактор, що сприяє суїцидальній поведінці [32]. Останнє

національне дослідження США серед учнів середньої та старшої школи показало, що три п'ятих (60,8%) почувались в небезпеці в школі через свою сексуальну орієнтацію, а більше третини (38,4%) відчували себе в небезпеці через свою гендерну експресію [20]. На додаток до більшої частоти знущань серед молоді з числа сексуальних меншин, ЛГБТК+-молодь піддається іншим, більш небезпечним знущанням, які часто включають сексуальні знущання, і навіть фізичне зґвалтування [19].

У словесному, фізичному та кібер-булінгу ЛГБТК+-молодь може бути приниженою, висміяною та викритою, що може бути дуже травматичним досвідом, особливо для тої молоді, яка не зробила камінгаут. Докази свідчать про те, що багатьом ЛГБТК+-молодим людям не вистачає дорослих людей, які б їх підтримували. Вони уникають звертатися за допомогою через страх, що пошук підтримки призведе до подальшої віктимізації [27]. Ці шкідливі та негативні патерни мислення, які формуються у дітей через неприйняття, стають базою їх світогляду. Маючи світогляд потенційної загрози та шкоди, а також неприйняття, ЛГБТК+-підлітки часто обирають поведінку самоізоляції як механізм виживання. Література, яка спеціально досліджує ЛГБТК+-підлітків і знущання в школі, стверджує що ЛГБТК+-підлітки мають більш охоплюючу соціальну самоізоляцію, ніж їхні гетеросексуальні однокласники [5].

6. Військова соціальна робота. Довгий час військовослужбовцям в США, які належали до ЛГБТК+ дозволялось служити лише тоді, коли вони приховують свою орієнтацію, адже коли військовий хотів здійснити камінг-аут і здійснював – його звільняли. Цей закон називався The military's «Don't Ask, Don't Tell» policy, instituted in 1993. І тільки у 2010 році закон був скасований Бараком Обамою.

В Україні й досі багато військових ЛГБТК+ приховують свою орієнтацію, однією з причин є власна безпека. Армія – це закрита структура, військові яких

мобілізували можуть не мати можливості бути переведеними в інший підрозділ або звільненими з лав ЗСУ до кінця мобілізації. В армії не можна взяти і піти, коли завгодно. Тому важливо рахувати всі за і проти, аби камінг-аут не нашкодів безпеці.

7. Камінг-аут. Камінг-аут – це складний психологічний процес визнання людини своєї сексуальної орієнтації або гендерної приналежності. У кожної людини цей процес відбувається по-різному, деяким легше «вийти із шафи», знаходячись у підтримуючому середовищі. За даними нашого дослідження, проведеного в рамках написання курсової роботи щодо чинників домашнього насилля, у сім'ях, де виховується дитина представник ЛГБТК+, лише 19,8% опитуваних відповіли, що вони робили камінг-аут сім'ї. 32% відповіли, що робили камінг-аут тільки деяким членам родини. 39% серед тих, хто не робив камінг-аут, відповіли, що вони бояться криків/побоїв/бажання змінити себе/негативної реакції і дуже велика частка опитуваних, зазначили що вони бояться можливого насильства, як реакцію на камінг-аут [1].

Камінг-аут – це не обов'язково подія, свято, феєрія, це може бути фраза між строк «моя минула дівчина» з вуст дівчини, або «я б зустрічався з цим хлопцем» з вуст хлопця. Для кожної людини ЛГБТК+ важливо, щоб була людина, з якою вона може бути справжньою, а не приховуючи якусь частину життя, замінюючи слова, та закінчення слів на ту стать яку приймають більшість, тобто протилежну. Ця людина може бути знайомим, другом, батьком, викладачем, або соціальним працівником.

8. Батьківство та укріплення сім'ї. За даними Інституту Вільямса, у 2016 році в Сполучених Штатах проживало понад 700 000 одностатевих пар, з них приблизно 114 000 виховували дітей. Оскільки законодавство та культурні норми продовжують змінюватися, створення сім'ї стає все більш поширеним явищем серед ЛГБТК+. Проте законодавство щодо батьківства, прийомної сім'ї

та усиновлення значно відрізняється по всій країні, і чинне законодавство багатьох штатів не захищає та не підтримує батьків ЛГБТК+.

В Україні усиновлення дитини одностатевою парою неможливе, бо за законодавством одностатеві шлюби заборонені, а всиновлювати дитину може лише пара, яка перебуває в офіційному шлюбі. Проте соціальна робота в Україні на даному етапі становлення може базуватись на прийнятті та повідомленні людей про те, що одностатеві шлюби можливі в найближчому майбутньому, та громадяни повинні бути готові приймати таких сімей. В ідеальному варіанті, толерантність до одностатевих пар, які виховують дитину, може брати свій початок з дитинства, де в книжках розповідають не про принца та принцесу, а про принцесу і принцесу наприклад, як можливий альтернативний варіант.

Одностатеві пари, які мають дітей в Україні, існують, але офіційно це не називають сім'єю. За офіційними документами, це може бути зазначено як мати-одиначка, але ця мати-одиначка може зустрічатись з дівчиною, з якою вони разом виховують дитину. В цьому випадку, зважаючи на етап становлення України, який є зараз, соціальна робота як ніколи повинна бути гнучкою, вміти підлаштовуватись під реалії, і надавати допомогу, де вона потрібна зараз. Укріплення сім'ї, як соціальна послуга, яка може надаватись ЛГБТК+ зараз, могла б базуватись на основі індивідуальної оцінки потреб сімей, включно з психологічними, соціально-педагогічними, соціально-медичними, соціально-побутовими та інформаційними послугами, що зменшить вірогідність вилучення дитини з сім'ї. Тобто, важливо, щоб фахівець із соціальної роботи, сприймав партнерку матері, у нашому кейсі, як серйозний зовнішній ресурс, який може позитивно вплинути на подальший розвиток дитини у сім'ї.

9. Проблеми пов'язані з інтимними стосунками. Кожна країна обирає свою модель закріплення правового статусу ЛГБТК+ в залежності від свого

історичного розвитку, від рівня освіченості та культури населення та від ефективності органів контролю за дотриманням прав людини. На законодавчому рівні в Україні відсутні одностатеві шлюби. Одностатевий шлюб – це союз двох осіб однієї статі, визнаний законодавством окремої країни як шлюб. Одностатевий шлюб зачіпає цивільні, політичні, соціальні права, а також релігійні традиції у багатьох країнах. У переліку підстав, на яких створюється сім'я, немає жодної, передбаченої для осіб однієї статі, оскільки учасниками будь-якого союзу, що створюють сім'ю, є чоловік та жінка. Через відсутність одностатєвого шлюбу в Україні ЛГБТК+ обмежені у правах, які, в свою чергу, мають цисгендерні гетеросексуальні люди. Наприклад, якщо один з партнерів з ЛГБТК+ потрапляє в лікарню, іншого партнера можуть не пустити так як дозвіл відвідування можуть мати тільки родичі, а у випадку одностатєвих стосунків, партнер буде ніким. Також обмеження в правах впливають і в ситуації смерті одного з партнерів, людина тієї ж статі, у разі оформлення заповіту, все одно обкладатиметься податком, таким самим, який застосовується до чужих людей. Одностатєві партнери не можуть також користуватись послугами сурогатного материнства, правом на аліменти, соціальним і медичним сімейним страхуванням, правом не свідчити у суді проти іншого з подружжя, та правом на розпорядження тілом після смерті. Всі ці обмеження впливають на людину як соціально, так і психологічно. Якщо соціальний працівник не має додаткової юридичної освіти, то він може бути представником інтересів від громадської правозахисної організації, а також надавати кризову психологічну допомогу, в разі якщо клієнт цього потребує.

10. Відсутність постійного місця проживання та економічна безпека [34]. Безпритульність є широко поширеною проблемою серед ЛГБТК+-молоді, яка становить майже 40% усіх бездомних молодих людей, згідно з Треворським проектом [38], сім'ї часто відмовляються від членів родини ЛГБТК+ через

релігійні чи культурні відмінності, і ця відмова може мати наслідки на все життя. Проєкт Тревора виявив, що молодь ЛГБТК+, яка повідомила про більший рівень відторгнення сім'єю, у три рази частіше вживала заборонені наркотики, майже в шість разів частіше страждає від депресії та принаймні у вісім разів частіше намагалася вчинити самогубство порівняно з тими, хто не повідомляв про відсутність відмови в сім'ї. Багато організацій працюють над тим, щоб змінити цю тенденцію. Фактично, завдяки допомозі доктора Алекса Вагамана та доктора Моріса Гаттіса, викладачів школи соціальної роботи Університету Співдружності Вірджинії, місто Річмонд нещодавно отримало національний грант, щоб допомогти покінчити з бездомністю ЛГБТК+-молоді. Але без значної підтримки подібних програм молодіжна безпритульність продовжуватиме непропорційно впливати на молодих ЛГБТК+.

11. Підтримка людей похилого віку. За даними SAGE [28], організації, яка займається покращенням життя людей похилого віку ЛГБТК+, до 2030 року буде понад 7-ми мільйонів дорослих ЛГБТК+ старше 65 років. Особливі проблеми, з якими стикаються літні люди ЛГБТК+, є складними. Відсутність розуміння та прийняття ЛГБТК+ часто є фактором, що сприяє відторгненню сім'єю, це, зазвичай, призводить до ізоляції, що, у свою чергу, загрожує фізичному, психічному та емоційному здоров'ю літніх ЛГБТК+. Національний інститут старіння повідомляє, що ізоляція та самотність пов'язані з вищим ризиком проблем із фізичним і психічним здоров'ям, включно з високими кров'яний тиск, хворобами серця, тривогою, депресією, зниженням когнітивних функцій і хворобою Альцгеймера, і навіть підвищенням смертності. Багато людей похилого віку ЛГБТК+ протягом усього життя стикалися з дискримінацією при працевлаштуванні в поєднанні з неадекватним або відсутнім правовим захистом від цієї дискримінації, що сприяє зниженню доходів, та бідності. Серед респондентів дослідження здоров'я, старіння та

сексуальності/гендеру 27% респондентів повідомили, що їх не приймали на роботу, 26% не отримували підвищення по службі, а 18% звільняли через свою сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність [39]. У дослідженні Центру рівних прав літніх пар, які подали заявки на житло в 10 штатах, 48% одностатевих пар зазнали відкритої дискримінації в процесі подачі заявки: різниця в доступності або ціні У 10% одностатевим парам вказувалась ціна оренди принаймні на 100 доларів більше, ніж різностатевим парам [29].

Дані, щодо проблем ЛГБТК+ в Україні, на жаль, відсутні. Це може бути зумовлено тим, що ЛГБТК+ України лише останні 10 років почали відчувати хоч трохи безпеки, та свободи самовираження. Але причини відсутності інформації щодо проблем ЛГБТК+ в Україні остаточно невідомі, ця тема потребує подальшого дослідження.

12. Дискримінація при працевлаштуванні та на робочому місці. Національне дослідження США 2011 року показало, що від 15 до 47 % ЛГБТК+ повідомили, що стикалися з певною формою дискримінації при працевлаштуванні. ЛГБТК+-люди стикаються з навіть вищим рівнем безробіття, ніж їхні ровесники, які відповідають гендерним вимогам. Переважна більшість трансгендерів, за національним дослідженням США, намагалися уникнути дискримінації, приховуючи свою стать та гендерний перехід (71%) або відкладаючи гендерний перехід (57%). Люди, які втратили роботу через упередження, повідомили про участь у підпільній роботі, такій як секс-бізнес чи продаж наркотиків, мали набагато більший рівень ув'язнення та бездомності, ніж цисгендерні гетеросексуальні представники, а також негативні наслідки пов'язані зі здоров'ям [14].

В свою чергу, робочі місця, де в корпоративній культурі існує політика підтримки ЛГБТК+ та дискримінація на будь-якій основі засуджується,

відслідковуються покращення результатів здоров'я працівників та підвищення задоволеності роботою і більшою відданості роботі [2].

Соціальний працівник може проводити тренінги на робочих місцях, які будуть збільшувати обізнаність працівників щодо ЛГБТК+, та тренінги пов'язані з підвищенням толерантності.

13. Ізоляція та самотність. Самотність може бути ситуативною, переживанням, яке трапляється в певний момент життя, або хронічною, коли людина відчуває себе самотньою протягом тривалого часу. Дослідження самотності серед ЛГБТК+ у Канаді показали, що приблизно 13-24% чоловіків із числа ЛГБТК+ відчувають самотність майже весь час [26]. Деякі вчені пов'язують підвищене відчуття самотності із гіршим психічним станом ЛГБТК+, аніж у гетеро-людей [10]. Також самотність пов'язують із відторгненням близьких та дискримінацією [21], відчуттям внутрішньої гомофобії [16] , та низьким рівнем задоволенням своїм тілом [6]. Відчуття самотності серед ЛГБТК+ найбільше вражає людей похилого віку, саме вони найбільше відчувають соціальну ізоляцію [13]. Це дослідження також вказує на те, яка форма соціалізації для ЛГБТК+ похилого віку є найбільш прийнятною, це виявились заходи, пов'язані з підвищенням здоров'я - гуртки фітнесу, ходьби, плавання та медитації.

Ці дослідження дають соціальним працівникам ґрунт для подальшої розробки заходів спрямованих на соціалізацію ЛГБТК+.

1.2. Особистісна готовність до професійної діяльності соціальних працівників при наданні послуг ЛГБТК+

Надання ефективних та корисних послуг вимагає від спеціалістів соціальної сфери добре знати людей і громади, яких вони обслуговують. Будь-яка робота починається з дослідження та пошуку інформації, навіть спеціалісти

айті сфери не беруться за проєкт, допоки не вивчили всі його можливі особливості. Соціальний працівник працює з різними категоріями людей, надаючи різноманітні послуги, наприклад працюючи з певною громадою фахівець перед наданням послуг вивчає болі, потреби та запити, можливі внутрішньогрупові конфлікти. Останніми роками соціальна робота все більше зосереджується на взаємозв'язку або накладенні систем дискримінації та складних життєвих обставин. Коли соціальні працівники розуміють взаємозалежність і взаємопов'язаність дискримінаційних систем, вони можуть запропонувати комплексну допомогу, яка краще заглиблюється в складні, індивідуальні проблеми.

Інклюзія та безбар'єрне середовище лежать в основі соціальної роботи. Грунтуючись на вірі в те, що кожен має право на однакові переваги та ресурси, які може запропонувати суспільство, інклюзія створює фундамент подібності між окремими людьми. Зрозуміти та прийняти подібність між людьми допомагає культурна компетентність.

Культурна компетентність — це здатність розуміти відмінності, що стосуються раси, релігії, гендерної ідентичності, імміграційного статусу тощо, включає в себе розуміння, ставлення, знання та навички. Культурна компетентність дозволяє соціальним працівникам реагувати на відмінності таким чином, щоб поважати цінності різних культур, різних людей. Суспільна та громадянська безбар'єрність означає рівні можливості участі всіх людей у житті громад та держави, рівний доступ до суспільно-політичного та культурного життя, сприятливе середовище для фізичного розвитку та самореалізації. Безбар'єрність дозволяє забезпечення рівних прав та можливостей для всіх людей, зокрема й тих, хто відчуває на собі тиск та обмеження, стигматизацію, дискримінацію. Важливо не тільки включати у

спільноту групи, які дискримінують, а й створювати такі громади, у яких від початку всі мають однакові права та можливості.

Поєднуючи ці три ключові навички: культурну компетентність інклюзію та безбар'єрне середовище, соціальні працівники можуть навчитися визнавати та захищати цінності окремих людей, сімей та громад. Таким чином вони можуть включити різноманітні культурні ідеали в свою особисту практику та ширшу адвокаційну роботу, яка присутня в межах соціальної роботи.

«Через те, що в суспільстві багато ЛГБТК+ стверджують, що їх статус члена спільноти знижує їх самооцінку або виправдовує їх досвід дискримінації та травм, життєво важливо, щоб ЛГБТК+, які звертаються за допомогою до соціального працівника, знали, що їх ідентичність приймають у цьому просторі та вважають важливою та невід'ємною частиною життя», — каже Р. Лейн Форсман, доктор філософії, доцент кафедри соціальної роботи Університету Південного Іллінойсу в Едвардсвіллі.

Соціальні працівники, які обслуговують ЛГБТК+, повинні докласти зусиль для створення практики, яка приймає не лише спільноту загалом, але й окремих людей у ній. На відміну від інших спеціалістів, які займаються консультуванням, таких як психологи та ліцензовані професійні консультанти, соціальних працівників навчають використовувати модель «людина в оточенні». Ця модель розглядає людину з точки зору її індивідуального досвіду, а також бере до уваги сім'ю, громаду та суспільство [41].

На додаток до цієї точки зору, соціальні працівники підписуються на кодекс цінностей та етики, який зобов'язує їх працювати в напрямку соціальної справедливості та культурно компетентної практики. Це зобов'язання відображено в Політичній заяві NASW - National Association of Social Workers щодо проблем ЛГБТК+ [33], та Політичній заяві NASW щодо питань трансгендерів та гендерної ідентичності [40], обидва з яких зобов'язують

соціальних працівників розвивати практичні навички роботи з ЛГБТК+. Кодекс етики NASW чітко визначає, що соціальні працівники мають бути культурно компетентними професіоналами, не дискримінувати та застосовувати заходи щодо запобігання та усунення дискримінації.

The International Association of Schools of Social Work (IASSW) рішуче засуджує зневагу до людської гідності, насильство в усіх його формах, на основі факту приналежності до ЛГБТК+, та закликає захищати права ЛГБТК+ на міжнародному рівні. Також існують дванадцять етичних принципів професії соціального працівника у «Міжнародній Декларації етичних принципів соціальної роботи», серед яких сприяння правам людини, сприяння соціальній справедливості, сприяння праву на самовизначення та повага конфіденційності та приватності, що підкреслює все вищезазначене, важливість надання компетентної допомоги.

Соціальні працівники повинні впливати на соціальну політику, брати участь у соціальних діях та відстоювати інтереси груп ризику. Позиція NASW підкреслює те, що захист прав ЛГБТК+ повинен надаватись на тому ж рівні, що й захист прав гетеросексуалів [25]. Соціальна робота з ЛГБТК+ не є універсальною для всіх. Розуміння основних проблем, з якими стикаються люди ЛГБТК+, є важливим першим кроком, але прояв цих проблем настільки ж різноманітний, як і досвід людей, проблем яких вони стосуються.

Висновки до розділу I

Чисельні дослідження вказують на те, що ЛГБТК+ стикаються з запитами, які є унікальними, в порівнянні з гетеро-людьми. Щоб соціальні послуги надавались якісно, важливе підґрунтя прийняття та підтримки, як на рівні вирішення специфічних запитів так і на рівні загальних запитів, з якими звертаються усі люди до працівників соціальної сфери, незалежно від їх гендеру

чи сексуальної орієнтації. Важливими є знання фахівців про нюанси специфічних запитів, які безпосередньо стосуються історії ЛГБТК+, та їх боротьби за права довгим та тяжким шляхом, який ще й досі триває. Емпатичність в розумінні таких проблем, як камінгаут, булінг на основі гомофобії, дискримінація на роботі та при винайма житла, є вкрай важливою якістю фахівця при наданні послуг, а знання про історію, як вже ми зазначили раніше, можуть стати фундаментом для формування емпатії, особливо для цисгендерних гетеросексуальних фахівців соціальної роботи, яким може буде важче знайти дотичність проблем ЛГБТК+ з актуальними важливими запитами світу, та дотичність із власним пережитим досвідом.

Україна, незважаючи на війну, яка триває, робить стрімкі кроки в підтримання ЛГБТК+. 13 грудня 2022 року Верховна Рада України 299 голосами «за» прийняла «Закон Про медіа». Крім всього іншого, у ньому містяться й положення, згідно яких має бути заборонено публічно поширювати висловлювання, що підбурюють до дискримінації, чи утисків щодо окремих осіб та їх груп, на основі сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (СОГІ). Такі дії віднесено до значних порушень. Коли закон буде підписано, соціальні працівники зможуть на законодавчому рівні захищати своїх клієнтів, які зіткнулись з публічною дискримінацією.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ЛГБТК+

2.1. Методологія дослідження та обґрунтування вибірки

Задля дослідження особливостей особистісної готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з представниками ЛГБТ-спільноти нами було вирішено провести опитування у формі анкетування. Анкетування є ефективним та дієвим методом збору емпіричних даних. Порівняно з іншими методами дослідження, анкетування має низку переваг, серед яких ефективний та швидкий збір даних, анонімність для учасників та стандартизація запитань. Цей метод на нашу думку підходить і для проведення дослідження про готовність соціальних працівників надавати допомогу ЛГБТК+ в Україні.

Анонімність - велика перевага використання цього методу, особливо для таких, часом табуйованих тем, як ставлення до ЛГБТК+ в Україні. Учасники можуть залишатися анонімними, що може сприяти отриманню більш чесних і точних відповідей. Це особливо важливо в культурах, де обговорення питань ЛГБТК+ все ще вважається не на часі. Стандартизація запитань гарантує, що всім учасникам ставлять однакові запитання в однаковий спосіб, що підвищує надійність і достовірність зібраних даних. Це може бути особливо важливо для дослідження готовності до роботи з ЛГБТК+, де на відповіді можуть впливати

формулювання або порядок запитань або ймовірність зміни форми запитань, наприклад, під час під час інтерв'ю. Анкети також пропонують гнучкість у виборі типу зібраних даних. Вони можуть бути розроблені для збору як кількісних, так і якісних даних, що дає більш повне уявлення про ставлення та досвід учасників. Відкриті запитання, наприклад, дозволяють учасникам надавати більш детальні та нюансовані відповіді про свій досвід та перспективи.

Також анкетування є економічно ефективним методом дослідження, оскільки не вимагає дорогого обладнання або тривалої підготовки для збору даних, що ідеально підходить для студентів. Ми, як дослідники також повинні усвідомлювати потенційні упередження та обмеження, пов'язані з даними, отриманими від респондентів, і та мінімізувати ризики появи цих обмежень.

Як було зазначено вище основним методом нашого дослідження стало анкетування (Додаток А) — набір запитань у формі опитувального листка, упорядкований за формою та змістом. Найкращим вирішенням питання доступу до респондентів у даний час стало саме онлайн опитування, адже інтернет-опитування не має територіальних обмежень та не потребує особистої зустрічі з учасниками дослідження. Загалом місце проживання учасників дослідження для нас також не було принциповим.

Ми розглядаємо поняття готовність фахівців соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+, як цілісне внутрішнє особистісне утворення, що ґрунтується на мотивах, інтересах, засвоєних професійно значущих знаннях, навичках та ціннісних орієнтацій, що забезпечують професійність діяльності і включає такі компоненти: мотиваційний – мотиви, інтерес та бажання, ціннісний – ідеали, погляди, принципи, переконання, та когнітивний – сукупність необхідних знань.

Ми розробили опитувальник, який включає в себе дослідження трьох компонентів готовності. Частиною ціннісного компоненту, що включає в собі ціннісно-професійні орієнтації, базою яких є професійна етика, погляди,

принципи, переконання та готовність діяти відповідно до них, став стандартизований опитувальник Кармена Логі, магістра соціальної роботи «Вимірювання фобій, ставлення та культурної компетентності студентів магістратури соціальної роботи щодо ЛГБТК+», який був опублікований в Journal of Homosexuality [22].

При проведенні нашого дослідження ми орієнтувались на вибірку студентів, які навчаються за спеціальністю «соціальна робота» в українському ЗВО. Опитування містило в собі такі складові/блоки:

- Визначення портрету респондентів, у таких питаннях як «Ваш вік та Ваша стать / Ваша сексуальна орієнтація / На якому Ви курсі / Де Ви навчаєтесь / Чи є у вас друзі чи близькі знайомі серед ЛГБТК+ ?»;
- Питання, що стосуються мотиваційного компоненту визначення готовності: «Чи маєте Ви бажання працювати з ЛГБТК+ як з клієнтом соціальної роботи / Чи шукаєте Ви освітній чи тренінговий досвід щоб покращити своє розуміння та ефективність у роботі з ЛГБТК+?»;
- Ціннісний компонент, у таких питаннях як «Чи вважаєте Ви, що соціальні працівники несуть відповідальність за створення сприятливого та підтримуючого для ЛГБТК+ середовища / Чи передасте Ви клієнта іншому фахівцю, якщо сексуальна орієнтація клієнта чи його погляди на ЛГБТК+ не будуть співпадати з вашими життєвими цінностями та віруваннями / Чи вважаєте Ви що ЛГБТК+ повинні мати рівні громадянські права з гетеросексуальними людьми / Чи вважаєте Ви себе гомофобом / Якщо Ваш клієнт зазначте що він небінарна людина, чи запитаете Ви які займенники для звертання йому комфортні?»
- Когнітивний компонент, у таких питаннях як «Розшифруйте, що означає абревіатура ЛГБТК+ / Оберіть правильний на Вашу думку варіант написання терміну/поняття (тих що стосуються ЛГБТК+) / Чи є різниця між

пансексуальністю та бісексуальністю / Бісексуальними можуть бути лише жінки / Поясніть різницю між гендером та статтю / Що означає поняття інтерсекс / Чи може людина відчувати сексуальний потяг тільки до протилежної статі, а романтичний до обох статей / Чи можуть закохуватись асексуальні люди / Чи може бути гей асексуалом / Хто такі демісексуали / Поясніть поняття квір / Чи мали Ви досвід консультування або надання соціальної послуги ЛГБТК+ клієнту / Чи відвідували Ви тренінги, конференції чи семінари присвячені ЛГБТК+ тематиці / Чи вивчали Ви питання пов'язані з людською сексуальністю в будь-якому з ваших курсів в університеті / Чи цікавились Ви цими ж питання особисто, поза навчанням / Чи обізнані Ви в проблемах та викликах, з якими стикаються ЛГБТК+ ?»

- Компонент визначення фобій та ставлення студентів до ЛГБТК+, який містить в собі адаптований під дослідження опитувальник К. Логі «Вимірювання фобій, ставлення та культурної компетентності студентів магістратури соціальної роботи щодо ЛГБТК+».

Вибірка нашого дослідження - студенти університетів України, які навчаються за спеціальністю 231 «Соціальна робота». Рішення взяти вибірку студентів для дослідження готовності соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+ ми можемо обґрунтувати кількома факторами. По-перше, студенти перебувають на початковому етапі свого професійного становлення і вірогідно є більш відкритими до вивчення та взаємодії з різноманітними спільнотами. Вони також гіпотетично більш обізнані з актуальними питаннями та тенденціями у сфері соціальної роботи, включаючи необхідність культурної компетентності при роботі з ЛГБТК+. Це робить їх ідеальною групою для вивчення їх характеристик при оцінці готовності соціальних працівників до роботи з цією категорією населення. Вивчаючи характеристики цієї групи, ми можемо отримати уявлення про їхнє ставлення, переконання та поведінку по

відношенню до ЛГБТК+ , що може стати основою для розробки освітніх програм та тренінгів для майбутніх соціальних працівників.

Крім того, у соціальній сфері/організаціях, що працюють з ЛГБТК+, є багато молодих людей, які самі нещодавно закінчили вищі навчальні заклади, але не за спеціальністю “Соціальна робота”. Однак ці люди можуть не проходити формальної підготовки з питань культурної компетентності або ЛГБТК+, що може обмежувати їхню ефективність у цій сфері. Тому важливо зосередити увагу на студентах соціальної роботи, які мають більше розуміння етичних та професійних стандартів професії соціальної роботи. Важливо зазначити, що студенти соціальної роботи - не єдина група, яка може отримати користь від навчання з питань культурної компетентності та ЛГБТК+. Практикуючі соціальні працівники, інші медичні працівники та громадські організації також можуть отримати користь від такого навчання. Однак вивчення характеристик студентів соціальної роботи може надати цінну інформацію про освітні та навчальні потреби майбутніх соціальних працівників і сприяти розробці програм та ініціатив, спрямованих на підвищення культурної компетентності та етичної обізнаності в професії соціального працівника. Зосередившись на цій групі, ми можемо закласти фундамент для більш інклюзивного та справедливого майбутнього у сфері соціальної роботи.

Надання якісної допомоги ЛГБТК+ в Україні вимагає від соціальних працівників глибокого розуміння унікальних викликів, з якими стикаються ці люди. Це важливо з кількох причин. Всебічне розуміння проблем, з якими стикаються ЛГБТК+, дозволяє соціальним працівникам краще зрозуміти їхні унікальні потреби та досвід. Ці знання можуть допомогти фахівцям з соціальної роботи розробити відповідну та цілеспрямовану підтримку та ресурси для ЛГБТК+. Соціальні працівники, які добре проінформовані про дискримінацію та упередження, з якими стикається ЛГБТК+, можуть робити проактивні кроки,

спрямовані на подолання упередженого ставлення та адвокацію змін. Це може створити більш прийнятне середовище для ЛГБТК+. Соціальні працівники, які мають комплексне розуміння викликів, з якими стикається ЛГБТК+, можуть зробити свій внесок у більш широкі зміни, спрямовані на просування соціальної справедливості та рівності для всіх. Це може включати адвокацію змін у політиці, просвітницьку роботу в громаді та інформаційну діяльність, спрямовану на підтримку ЛГБТК+ у їхньому прагненні до соціальних та юридичних прав. Цілісний підхід, який враховує фізичні, емоційні та соціальні потреби ЛГБТК+, може покращити їхнє загальне здоров'я та благополуччя, надаючи їм можливість стати більш стійкими. Завдяки фахівцям з соціальної роботи, які розуміють унікальні виклики, з якими стикаються ЛГБТК+, ми можемо створити більш інклюзивне, толерантне та приймаюче суспільство.

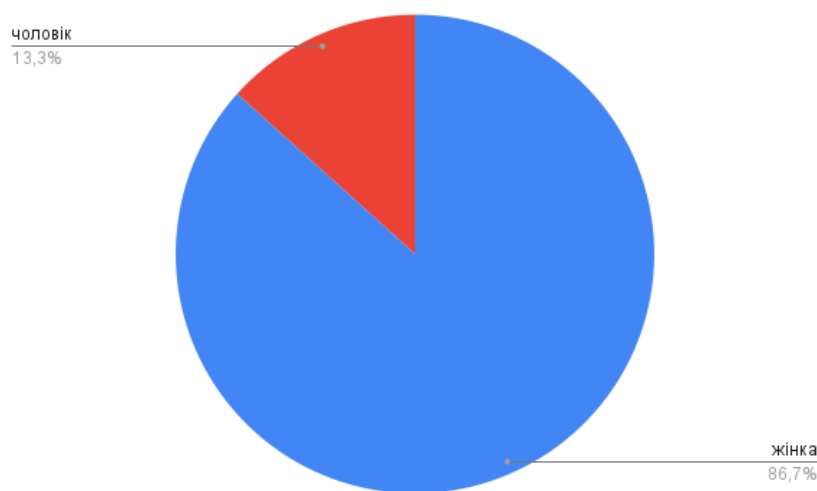
Отже, глибоке розуміння проблем, з якими стикаються ЛГБТК+, є критично важливим для соціальних працівників, щоб надавати ефективну підтримку та ресурси, протистояти упередженням, сприяти соціальній справедливості та, зрештою, покращувати здоров'я і благополуччя цих людей.

2.2. Результати емпіричного дослідження рівня готовності студентів соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+

Вибірку нашого дослідження склали 45 осіб – студенти, які навчаються за спеціальністю 231 «Соціальна робота», таких вищих навчальних закладів України як: КНУ імені Тараса Шевченка - 29 осіб, НаУКМА - 9 осіб, НЮУ імені Ярослава Мудрого - 1 особа, та КУ імені Бориса Грінченка - 1 особа. 5 студентів не захотіли зазначити свій вищий навчальний заклад). 60% (27 осіб) опитуваних зазначили, що вони студенти четвертого курсу, 15,6% (7 осіб) третього курсу, 11,1% (5 осіб) другого курсу, 11,1% (5 осіб) студенти магістратури 1 року, 2,2% (1 особа) студенти аспірантури.

Вік учасників дослідження від 18 до 26 років, 87 % (39) опитуваних були жіночої статі, 13% (6) чоловічої, це можна пояснюється тим, що на спеціальності соціальна робота здебільшого навчаються саме жінки. Культурні очікування пов'язані з гендерними ролями все ще існують в нашому суспільстві, суспільство очікує, що жінки мають бути більш соціалізованими, турботливими і дбайливими, що може відповідати цінностям і цілям соціальної роботи, чоловіків, в свою чергу суспільство заохочує обирати професію, завдяки якій можна побудувати свій бізнес, бути більш незалежним, мати можливість кар'єрного зростання.

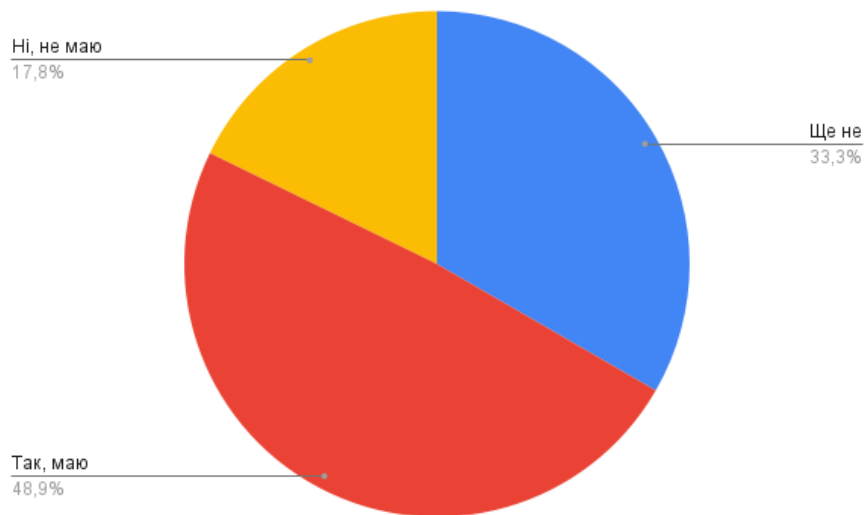
Значна частка (62,2%) опитуваних зазначили, що вони гетеросексуальної орієнтації, також серед респондентів майже чверть (20%) зазначили, що мають бісексуальну орієнтацію, 7% ще не визначились, 4,4% гомосексуальної, 2,2% пансексуальної та 4.4% обрали варіант «інша».

Рис.2.1. Розподіл відповідей на питання «Ваша стать» з анкети

Щодо результатів анкетування, то вони наступні:

На перше питання, що стосується мотиваційного компоненту, «Чи мають бажання студенти працювати з ЛГБТК+ як з клієнтами соціальної роботи» майже половина опитаних (48,9%) зазначили, що вони мають бажання працювати з ЛГБТК+, що дуже тішить, адже це вказує на те, що рівень мотивації майже у половини учасників дослідження до роботи з ЛГБТК+ високий. 17,8% зазначили, що не мають бажання, та 33,3%, що ще не

визначились. Відносно мотиваційного розподілу за курсами, то 20% студентів другого курсу зазначили, що вони мають бажання, з третього курсу - 42,9% зазначили, що мають бажання, 51,9% студентів 4 курсу, 60% студентів магістратури 1 року, та 100% студентів аспірантури. Студенти старших курсів соціальної роботи можуть мати більше бажання працювати з ЛГБТК+, оскільки отримали більше досвіду і знань завдяки навчанню та практиці. У них також може бути більш розвинена віра у власну здатність здійснювати позитивний вплив на суспільство, що може мотивувати їх шукати можливості для роботи з групами ризику.

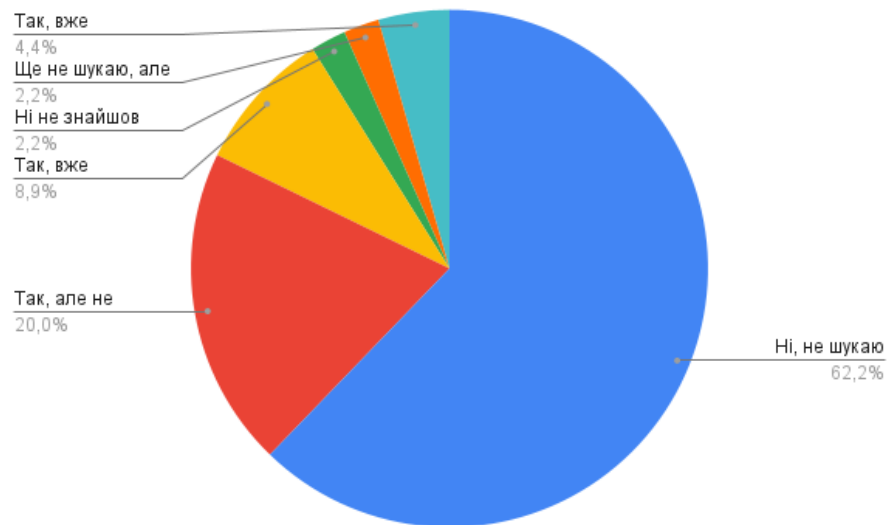
Рис. 2.2 Розподіл відповідей на питання “Чи маєте Ви бажання працювати з ЛГБТК+ як з клієнтом соціальної роботи?” з анкети

Поміж тих, хто не має бажання, 75,5% опитаних гетеросексуальної орієнтації, це можна пояснити тим, що рівень розуміння будь-яких проблем прямо пропорційно залежить від того, чи стикалась з цими проблемами людина в реальному житті, так само наприклад як і серед борців за права темношкірих будуть переважати темношкірі, або на марші за права жінок здебільшого будуть жінки. ЛГБТК+ студенти можуть відчувати почуття солідарності з ЛГБТК+ клієнтами, хто зазнав подібних форм дискримінації та маргіналізації. Це надає почуття спільності і відповідальності.

Серед пріоритетних напрямків роботи, в питанні де можна було обрати декілька варіантів відповідей, студенти обрали наступні напрямки: підвищення толерантності до ЛГБТК+ серед населення (67,6%), психологічна підтримка (62,2%), надання соціальних послуг (56,8%) та консультування (54,1%). Найменша кількість відповідей була на варіанті профілактика ВІЛ/СНІДУ (35,1%), що може бути пов'язано з недостатньою кількістю знань, щоб надавати якісну допомогу цій категорії, з упередженнями і стереотипами щодо неї. Також студенти соціальної роботи можуть вагатися щодо вибору роботи з ЛГБТК+, пов'язаної з ВІЛ, оскільки ВІЛ-інфекція часто стереотипно сприймається як основна проблема та потреба серед цієї групи населення. Це може призвести до перенасичення програм, ресурсів та уваги, пов'язаних з ВІЛ, через що інші напрямки роботи з ЛГБТК+ можуть здаватися менш важливими або такими, що не потребують уваги. Важливо сприяти більш тонкому розумінню потреб і досвіду ЛГБТК+, а також заохочувати студентів соціальної роботи досліджувати широкий спектр сфер роботи з ЛГБТК+, включаючи роботу, пов'язану з ВІЛ, але не обмежуючись нею.

62,2% опитуваних не шукають освітній чи тренінговий досвід щоб покращити своє розуміння та ефективність у роботі з ЛГБТК+. Такі дані здались нам цікавими, адже порівнюючи з питанням бажання роботи з ЛГБТК+,

більшість респондентів відповіли ствердно. Ми вирішили запитати у респондентів, що їх стримує в пошуці необхідних ресурсів для професійного розвитку і саморозвитку. На питання «Якщо ні, то чому?» 40% із 62,2% зазначили, що не мають внутрішніх ресурсів та часу на це, 30 %, що не мають бажання працювати з ЛГБТК+ 13,3% вважають, що вже мають достатньо знань та навичок для роботи з ЛГБТК+. Студенти можуть відчувати дискомфорт,

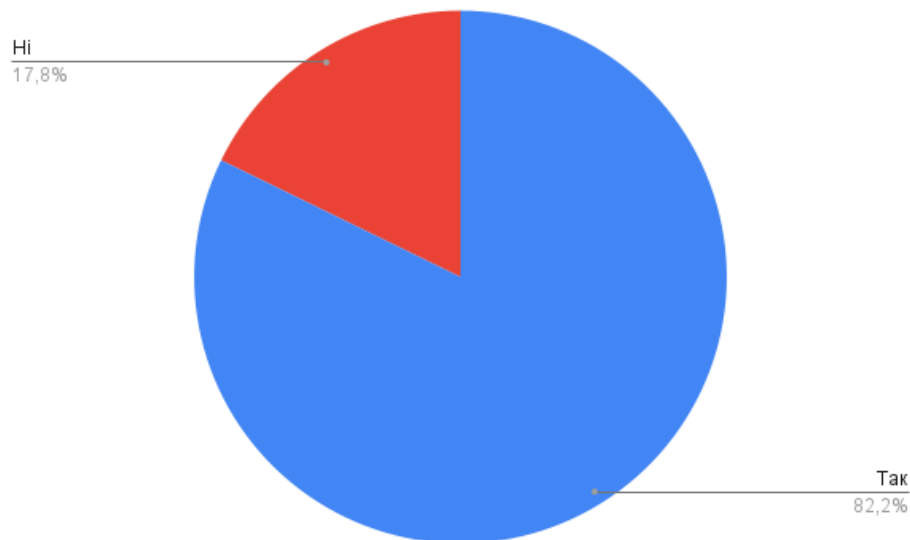

обговорюючи питання ЛГБТК+ із людьми які можуть в теорії надати їм необхідні знання, викладачами тощо, або працюючи з ЛГБТК+ клієнтами, що може призвести до того, що вони не будуть шукати додаткову підготовку або освіту. Страх припуститися помилки або сказати щось образливе клієнту також може сприяти цьому дискомфорту. Повертаючись до попередніх даних, в яких лише 17% точно зазначили, що не мають бажання працювати з ЛГБТК+, тут цей показник зріс до 30%, це можна пояснити тим, що уточнювальні питання, які стосуються пошуку додаткових ресурсів і покращення знань для роботи з даною категорією могли змінити усвідомлення спектру необхідної бази знань та навичок для надання компетентної допомоги.

Рис.2.3 Розподіл відповідей на питання «Чи шукаєте Ви освітній чи тренінговий досвід щоб покращити своє розуміння та ефективність у роботі з ЛГБТК+?»

Серед тих, хто шукає додаткові знання та ресурси для роботи з ЛГБТК+, 20% зазначили, що не знайшли для себе корисних ресурсів, а 9% зазначили, що знайшли, але не українською мовою. Ця статистика вказує на те, що в українському інфо просторі відсутній легкий доступ до курсів, книг, лекцій, тощо, зосереджених на специфіці роботі з ЛГБТК+. Причиною цього може бути обмежене фінансування для підтримки розробки та розповсюдження ресурсів, спрямованих на роботу з ЛГБТК+ в Україні, або ж особливості державної соціальної політики.

В нашому дослідженні про готовність соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+, ми вирішили запитати безпосередньо у респондентів, чи вважають вони себе готовими до роботи з даною категорією - 82,2% опитуваних відповіли, що готові працювати з ЛГБТК+ як майбутні фахівці з соціальної роботи. Також ми запитали у студентів, якби вони могли виміряти свою

готовність у відсотках то скільки б це було.

Рис.2.4 Розподіл відповідей на питання «Чи готові Ви працювати з ЛГБТК+ як майбутній фахівець з соціальної роботи?»

Перед тим як перейти до безпосередніх питань що стосуються когнітивного компоненту та направлені на перевірку знань у сфері ЛГБТК+, ми запитали респондентів на скільки б вони самі оцінили б свою готовність у відсотках, результати майже повністю співпали, так як 46% респондентів визначили свою готовність до роботи з ЛГБТК+ у відсотках в діапазоні від 90 до 100. Цікавим виявився той факт, що серед 17,6% учасників чий результат готовності виявився 100%, 7% зазначили свою готовність в діапазоні від 40 до 60%. Це протиріччя можна пояснити тим, що у респондентів, що мають більше знань, може виникати почуття страху перед широтою недосліджених проблем, з якими стикаються ЛГБТК+, тому оцінку своїй готовності вони дають посередню. Сам блок дослідження когнітивного компоненту готовності містив в собі 14 питань. Респонденти, що відповіли на всі 14 питань, отримують 14 балів, які, в свою чергу дорівнюють 100%.

Кожна правильна відповідь на питання «Чи знаєте Ви що означає поняття гомофобія?», «Розшифруйте, що означає аббревіатура ЛГБТК+» та три питання на «Оберіть правильний на Вашу думку варіант написання терміну/поняття» - нараховувались як 0,5 балів або + 3,4%.

Складніші питання такі як «Чи є різниця між пансексуальністю та бісексуальністю?» (якщо на питання «якщо так, то яка?» відповідь невірна, то правильна відповідь на попереднє питання не нараховувалась), «Бісексуальними можуть бути лише жінки?», «Поясніть різницю між гендером та статтю», «Що означає поняття інтерсекс?» - нараховувались як 1 бал або + 7% кожне.

Та такі питання, які потребують більш поглиблених знань, як «Чи може людина відчувати сексуальний потяг тільки до протилежної статі, а романтичний до обох статей?», «Чи можуть закохуватись асексуальні люди?»,

«Чи може бути гей асексуалом?», «Хто такі демісексуали?», «Поясніть поняття квір» - зараховувались по 1,5 балу або 11% кожне.

За результатами дослідження виявилось, що 44% (20 осіб) респондентів мають поглиблені знання що до ЛГБТК+ тем і їх готовність, що стосується когнітивного компоненту дорівнює 90-100%. 33% опитуваних, мають високий рівень знань, що відповідає 60-80%, однак важливо також зазначити, що значна частина респондентів (13,2%) мають лише середній рівень знань (рівень готовності 30-50%), а невеликий, але значний відсоток (8,8%) - низький рівень знань (рівень готовності відповідає показнику 10-20%). Це свідчить про те, що існує ще багато можливостей для вдосконалення навчання та підготовки студентів соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+ клієнтами.

Також ми задали додаткові питання, щоб оцінити рівень знань та можливої мотивації, наявного професійного досвіду респондентів для роботи з ЛГБТК+. На питання «Чи мали Ви досвід консультування або надання соціальної послуги ЛГБТК+ клієнту?» 88,9% опитуваних зазначили, що не мали. Так як наша вибірка це студенти, а в рамках практики, або під час написання курсових/дипломної робіт досить важко знайти даний досвід в Україні, то такий відсоток відповідей цілком зрозумілий. Хоча 11,1% учасників дослідження все ж таки зазначили, що мали такий досвід і на наступне питання «Чи відвідували Ви тренінги, конференції чи семінари присвячені ЛГБТК+ тематиці?», така ж кількість опитуваних відповіли «Так».

Рис.2.5 Розподіл відповідей на питання «Чи відвідували Ви тренінги, конференції чи семінари присвячені ЛГБТК+ тематиці? Якщо ні, то чому?»

Також ми запитали учасників дослідження, що зупиняє їх від відвідування таких тренінгів або курсів, що перетинається з нашим питанням, яке стосувалось мотиваційного компоненту (чи шукають опитуванні освітній чи тренінговий досвід щоб покращити своє розуміння та ефективність у роботі з ЛГБТК+), 37,5% зазначили, що не бачили тренінгів на ЛГБТК+ тематику в Україні в вільному доступі, 15 % зазначили, що не знають де знаходити інформацію про такі тренінги. Що також може бути свідченням обмеженого фінансування заходів з підтримки розробки та розповсюдження ресурсів, спрямованих на роботу з ЛГБТК+ в Україні, або ж особливості державної соціальної політики. 35% респондентів відповіли, що не мають бажання відвідувати такі тренінги.

Що ж стосується підготовки соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+ в університеті, то 64,4% опитуваних відповіли, що вони вивчали питання пов'язані з людською сексуальністю в університеті. Серед дисциплін студенти КНУ імені Тараса Шевченка зазначили дисципліну «Сексологія», і зазначили такі теми як: поняття про гендер, стать, сексуальні культури та їх вплив на

формування особистості. Та курс «Теорія соціальної роботи», на якому вивчали поняття «квір» та «ЛГБТК+». Також студенти університету Шевченка зазначили курс «Гендерні студії», але теми вивчення не були вказані. Студенти НАУКМА зазначили дисципліну «Соціологія сексуальності», і дали додатковий коментар, що вивчали в межах цього курсу такі теми як: раса і сексуальність, культура та сексуальність, політика, стать та гендер, трансгендерний перехід, інтерсекс-особи, ЛГБТК+ та фемінізм.

Вивчати дисципліни, основою яких є теми пов'язані з людською сексуальністю майбутнім фахівцям з соціальної роботи потрібно. Соціальні працівники відіграють важливу роль у зміцненні сексуального здоров'я, включаючи профілактику інфекцій, що передаються статевим шляхом, використання контрацептивів і здорові сексуальні стосунки. Розуміння термінології, законів, політики та ресурсів ЛГБТК+ може допомогти соціальним працівникам надавати компетентні послуги, що підтримують ідентичність їх клієнтів. Розуміння питань, пов'язаних з людською сексуальністю та сексуальною орієнтацією, може дозволити майбутнім фахівцям з соціальної роботи виступати за соціальну справедливість та рівність.

В дослідженні готовності ми внесли вкрай важливий, на нашу думку, компонент, а саме дослідження ціннісного компоненту, в який входить погляди, принципи, переконання студентів. Якщо фахівець із соціальної роботи дотримується поглядів, які суперечать поглядам його ЛГБТК+ клієнтів, це може потенційно зашкодити терапевтичним, довірливим стосункам і негативно вплинути на благополуччя клієнта. Забезпечуючи відповідність своїх поглядів поглядам клієнтів, соціальні працівники можуть уникнути заподіяння шкоди, сприяти досягненню позитивних результатів в кейсі клієнта, сприяти налагодженню довіри, поваги та культурній компетентності.

На питання «Чи передасте Ви клієнта іншому фахівцю, якщо сексуальна орієнтація клієнта чи його погляди на ЛГБТК+ не будуть співпадати з вашими життєвими цінностями та віруваннями?», 86,7% респондентів відповіли «Ні, продовжу працювати». 88,9% опитуваних також зазначили, на наступне питання «Чи вважаєте Ви що ЛГБТК+ повинні мати рівні громадянські права з гетеросексуальними людьми?», що - так, усі люди мають бути рівними. Такі відповіді свідчать про наявність таких професійно значущих цінностей та характеристик у студентів як повага до особистості та її прав і толерантність, а також про професійну позицію у роботі з клієнтом.

97,8% опитаних не вважають себе гомофобами. Ці дані важливі, адже гомофобія може мати негативний вплив на психічне здоров'я та благополуччя ЛГБТК+, призводячи до підвищення рівня депресії, тривоги та суїцидів.

84,4% підтвердили, що якщо їх клієнт зазначить, що є небінарною особою, вони запитають які займенники для звертання будуть комфортні. Окрім професійної позиції та особистих принципів це можна пояснити і суспільними змінами в країні. Україна поступово відходить від домінуючих бінарних стандартів української мови, які були та є наслідком патріархату, соціальні працівники несуть професійну та етичну відповідальність за створення безпечного та інклюзивного середовища для всіх клієнтів. Використання правильних займенників для небінарних клієнтів - один із способів зробити це. Це може допомогти встановити довіру та налагодити взаєморозуміння з клієнтом, що має велике значення для якісного надання послуг.

Частина ціннісного компоненту нашого дослідження стосувалась визначення фобій та ставлення студентів до ЛГБТК+, який містила в собі опитувальник К. Логі «Вимірювання фобій, ставлення та культурної компетентності студентів магістратури соціальної роботи щодо ЛГБТК+», який ми переклали та адаптували. Адаптований опитувальник складався з 28 пунктів

за 5ти бальною шкалою Лайкерта, де 5 = повністю згоден, а 1 = повністю не згоден, відповідно. 5 балів дорівнює низькому рівню фобії, а 1 високому рівню.

Після підрахунку усіх даних ми вираховали загальний рівень фобії та ставлення до ЛГБТК+ що становив 4 бали. Це цифрове значення свідчить про те, що студенти мають низький рівень фобії до ЛГБТК+, та високий рівень позитивного ставлення.

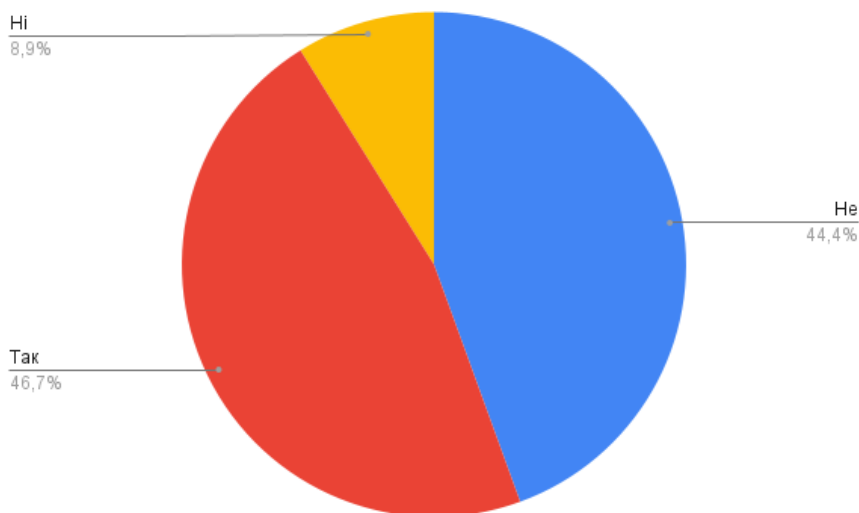
Рівень фобії та ставлення до гомосексуальних людей дорівнював 4,19 балам, до бісексуальних 4,07, та до трансгендерних людей 4,06, тобто до всіх представників ЛГБТК+ спільноти був виявлений низький рівень гомофобії. Щодо відсоткових значень, то на твердження «Я відчував/ла/ли себе комфортно надаючи соціальні послуги...» відповідь «повністю згоден/на/ни» дали 57,8% на «надаючи соціальні послуги гею», 62,2% - лесбійці, 40% - трансгендерній людині, та 64,4% - бісексуальній людині. На твердження «Я відчував/ла/ли себе комфортно працюючи в колективі з...», відповідь повністю згоден/на/ни 66,7% працюючи з геєм, 66,7% працюючи з лесбійкою, 64,4% з бісексуальною людиною та 42,2% з трансгендерною. Цікавим виявився факт, що рівень фобії і ставлення до бісексуальних людей при наданні соціальних послуг та працюючи в колективі залишився однаковим, а рівень фобії при наданні послуг геям, лесбійкам та трансгендерним людям зріс при наданні соціальних послуг.

В першому розділі нашої дипломної роботи ми зазначили про специфічні запити, з якими звертаються ЛГБТК+ до фахівця з соціальної роботи. В дослідженні, ми вирішили задати питання, яке безпосередньо стосується можливих запитів, з якими будуть звертатися майбутні клієнти до учасників дослідження, а саме чи обізнані студенти в проблемах та викликах, з якими стикаються ЛГБТК+. Майже половина опитаних (46,7%) відповіли, що обізнані, 44,3 % зазначили, що не повністю/частково обізнані в проблемах, з якими стикаються ЛГБТК+. Серед тем, з якими студенти ознайомлені були зазначені

такі теми як: дискримінація, проблеми в самоідентифікації, страх робити камінг аут, недостатня кількість безпечних місць (safe-spaces), гендерні стереотипи, домашнє насильство, недостатня або стереотипна репрезентація у медіа, проблеми з ментальним здоров'ям та високий рівень суїциду. Найчастіше в даному відкритому питанні у зустрічалися відповіді про таку проблему як дискримінація.

Рис.2.6 Розподіл відповідей на питання “Чи обізнані Ви в проблемах та викликах, з якими стикаються ЛГБТК+?”

Дискримінація є поширеною проблемою, яка впливає на повсякденне життя багатьох ЛГБТК+ людей, а відсутність безпечних місць також може сприяти виникненню почуття ізоляції та виключення. Проблеми з психічним здоров'ям та високий рівень самогубств також є серйозними проблемами, які непропорційно поширені серед ЛГБТК+. Той факт, що ці проблеми були

визначені студентами, свідчить про те, що вони мають базове розуміння деяких ключових викликів, з якими ЛГБТК+ люди можуть зіткнутися у своєму житті.

Але, студенти пропустили деякі важливі потреби або проблеми, які не так широко обговорюються або визнаються. Наприклад, питання, пов'язані з доступом до охорони здоров'я, включаючи гормональну терапію та

незахищеність житла, безробіття, бідність також є важливими питаннями, які можуть вплинути на добробут ЛГБТК+. Студентам і фахівцям соціальної роботи важливо продовжувати вивчати різноманітний досвід і потреби ЛГБТК+, а також залишатися відкритими до вивчення нових проблем, що з'являються в міру їх виникнення. Таким чином, вони зможуть більш ефективно підтримувати та відстоювати права і благополуччя ЛГБТК+.

Однією з відповідей, на якій ми б хотіли зробити акцент була відповідь: «На даний момент актуальним є проблема гомосексуальних пар члени яких знаходяться на фронті, коли через незаконність їх стосунків вони навіть не мають змоги поховати кохану людину, через що зараз активно практикуються фіктивні шлюби».

Ми провели інтерв'ю з паном Олександром, представником ЛГБТК+, який до повномасштабного вторгнення працював у театрі, а зараз служить в лавах ЗСУ. З відкритою гомофобією Олександр в армії не стикався, але часто чув як за спиною казали неприємні речі. «Ці розмови за спиною дуже вибивають та деморалізують» - зазначив Олександр.

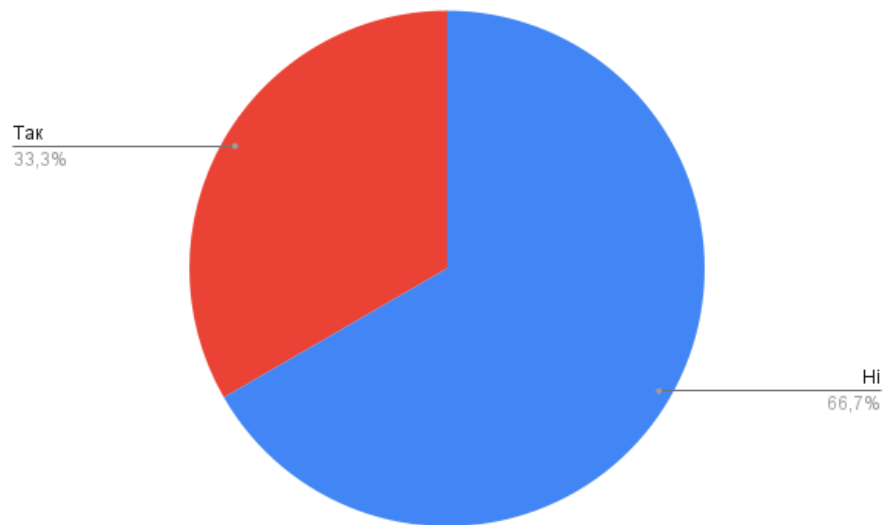
Також військовий розповів нам про те, як працює соціальних працівник в армії: «В останній раз коли ми з групою зайшли до соціального працівника і у нас питали про наш досвід адаптації, всі говорили лише про позитивний досвід, як вони знайшли друзів, ніхто не говорив про негативний досвід який був. Я не говорив нічого. По-перше, через те, що люди з якими цей негативний досвід був пов'язаний були в одній кімнаті зі мною, і я не хотів при них говорити, а по-друге, я відчував, що мій досвід інакший тому не мав бажання ділитись».

Серед запитів з якими б могли б звертатись до соціального працівника ЛГБТК+ військові, Олександр зазначив що окрім усіх тих же самих запитів як у гетеро військових, є на додачу запити пов'язані із дискримінацією, самотністю,

стосунками, камінг аутом та стресом через приналежність до ЛГБТК+ спільноти.

Під час повномасштабного вторгнення росії в Україну багато ЛГБТК+ пішли служити в армію, тож дуже важливо, щоб майбутні фахівці з соціальної роботи були підготовлені до надання якісної та ефективної допомоги цим людям. Це може включати надання емоційної підтримки, вирішення питань, пов'язаних з дискримінацією та стигматизацією, а також з'єднання їх з відповідними ресурсами та послугами, інформування про них. Фахівці з соціальної роботи можуть відігравати важливу роль у захисті прав і добробуту цих людей, пройшовши підготовку та навчання щодо унікальних потреб та викликів, з якими стикаються ЛГБТК+ в контексті війни.

Хоч 82, 2%, як ми зазначили раніше, готові до роботи з ЛГБТК+ як майбутні фахівці з соціальної роботи, лише 33, 3% відповіли, що вважають, що зможуть надати компетентну допомогу ЛГБТК+ клієнту. Таку частку відповідей можна пояснити, тим, що студенти мають недостатньо знань, та професійної підготовки по роботі з даною категорією клієнтів. Тобто особистісна готовність, мотивація, бажання є, але професійної підготовленості бракує.

Рис.2.7 Розподіл відповідей на питання «Чи відчуваєте Ви що зможете надати компетентну допомогу ЛГБТК+ клієнту?»

Ми запитали також, що могло б допомогти студентам у наданні компетентної допомоги, відповіді базувались на нестачі саме в когнітивному компоненті готовності: «Мені могли б допомогти тренінги, курси, семінари, дисципліни в університеті, на яких детально б розказували про специфіку соціальної роботи з ЛГБТК+ клієнтами?», «Обізнаність з проблемами ЛГБТК+ спільноти, із специфічними знаннями та навичками, які необхідні фахівцю для роботи з цією категорією», «Я б хотіла пройти більше курсів та тренінгів, поспілкуватися з компетентними фахівцями у цій тематиці».

Отже, бажання працювати у студентів з ЛГБТК+ є, а інформації як надати компетентну допомогу немає, самостійно, як ми вже зазначали раніше, студентам також важко знайти відповідні курси та тренінги в вільному доступі, що унеможлиблює процес покращення якісного надання соціальних послуг ЛГБТК+ клієнтам в Україні, а також фахівців для такої роботи. Варіантом вирішення цього питання може стати включення дисциплін, направлених на вивчення особливостей соціальної роботи з ЛГБТК+, до освітніх програм підготовки фахівців з соціальної роботи в ЗВО.

Висновки до розділу II

Ми провели дослідження готовності до роботи з ЛГБТК+ серед студентів соціальної роботи, яке включало вивчення трьох компонентів: мотиваційного, ціннісного та когнітивного. Результати цього дослідження демонструють поточний стан готовності студентів соціальної роботи до надання якісної та ефективної допомоги ЛГБТК+ особам. Рівень готовності студентів до соціальної роботи можна вважати високим.

Одним із важливих висновків є те, що майже половина респондентів (48.9%) висловили бажання працювати з ЛГБТК+ людьми, а 82,2% заявили, про готовність працювати з цією категорією населення як майбутні фахівці соціальної роботи, тобто деякі респонденти готові працювати навіть попри відсутність бажання. Це свідчить про позитивну мотивацію та розуміння цінності роботи з ЛГБТК+.

Пріоритетні напрямки соціальної роботи з ЛГБТК+ визначені студентами - підвищення толерантності(67,6%) та надання психологічної підтримки(62,2%) - збігаються з цінностями соціальної роботи, які наголошують на соціальній справедливості та підтримці груп ризику.

Однак дослідження також висвітлило сфери, які потребують вдосконалення. Лише третина (33,3%) респондентів відчувають себе компетентними у наданні допомоги ЛГБТК+ клієнту, що свідчить про необхідність подальшого підвищення когнітивної готовності з точки зору знань та навичок. Крім того, значна частина студентів повідомила про відсутність доступу до корисних ресурсів для підвищення ефективності роботи з ЛГБТК+, особливо українською мовою, що підкреслює потребу у збільшенні наявності та доступності культурно релевантних та мовно відповідних освітніх матеріалів та ресурсів.

Результати дослідження також виявили цікаві відмінності у бажанні (що стосується мотиваційного компоненту) до роботи з ЛГБТК+ на різних етапах навчання соціальної роботи. Найвищу мотивацію до роботи з цією групою населення продемонстрували аспіранти, що потенційно може свідчити про більшу обізнаність і розуміння проблем ЛГБТК+ на більш пізніх етапах навчання соціальної роботі.

Дослідження показує, що студенти соціальної роботи позитивно ставляться до ЛГБТК+, що є важливим елементом ефективної та співчутливої допомоги. Однак, існує простір для зростання з точки зору підвищення рівня комфорту в спілкуванні з трансгендерними людьми та подолання будь-яких застарілих упереджень або фобій щодо ЛГБТК+.

Щодо ціннісного компоненту готовності, то загальний рівень фобій та ставлення до ЛГБТК+ людей склав 4 бали. Таке числове значення свідчить про те, що студенти мають низький рівень фобії щодо ЛГБТК+ людей, що є важливим фактором ефективної роботи з цією категорією населення.

Загалом, наше дослідження ще раз підкреслює важливість безперервної освіти фахівців з соціальної роботи та необхідність навчання задля підвищення готовності студентів, які вивчають соціальну роботу, працювати з ЛГБТК+. Озброюючи фахівців із соціальної роботи знаннями, навичками та установками, необхідними для надання емпатійної та компетентної допомоги цій групі населення, ми можемо сприяти соціальній справедливості, рівності та інклюзивності для всіх людей, незалежно від їхньої сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності.

РОЗДІЛ III. ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО РОБОТИ З ЛГБТК+

3.1. Опис програми підвищення готовності майбутніх фахівців з соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+

Метою нашого дослідження було вивчення готовності майбутніх фахівців соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+, виявлення прогалин та потреб в навчанні студентів та їх професійному розвитку.

Дослідження було зумовлене усвідомленням того, що ЛГБТК+ стикаються з унікальними проблемами та бар'єрами у доступі до якісних послуг соціальної роботи, а також того, що освітні програми з соціальної роботи зобов'язані забезпечити студентів знаннями, навичками та ставленням, необхідними для надання компетентної та ефективної допомоги.

Результати дослідження сприяли виокремленню кількох ключових висновків, які підкреслюють необхідність подальшого вдосконалення освіти та підготовки фахівців із соціальної роботи в цій сфері. Одним із важливих висновків стало те, що лише третина респондентів відчувають себе компетентними у наданні допомоги ЛГБТК+ клієнтам, що вказує на необхідність подальшого підвищення когнітивної готовності з точки зору знань та навичок. Крім того, значна частина студентів повідомила про відсутність доступу до корисних ресурсів для підвищення ефективності роботи з ЛГБТК+, особливо українською мовою, що підкреслює необхідність збільшення наявності та доступності культурно релевантних та мовно відповідних навчальних матеріалів та ресурсів. Враховуючи ці результати, ми обрали інформаційну лекцію як інструмент, що може підвищити рівень готовності студентів соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+ людьми шляхом поглиблення

їхніх знань та навичок, надання доступу до корисних ресурсів, а також сприяння формуванню інклюзивного та толерантного ставлення до них.

Наша лекція - це цікавий навчальний досвід, покликаний озброїти студентів соціальної роботи знаннями та навичками, необхідними для надання ефективної та співчутливої допомоги ЛГБТК+. Ця лекція має на меті заповнити прогалини, виявлені в поточних рівнях готовності, та забезпечити більшу готовність студентів до підтримки та адвокації різноманітних потреб і прав ЛГБТК+.

План лекції:

1. Вступ

- Захоплюючий початок, щоб привернути увагу студентів і встановити актуальність теми

- Огляд цілей та структури лекції для встановлення чітких очікувань

2. Термінологія та концепції ЛГБТК+

Пояснення аббревіатури ЛГБТК+ та її значення

3. Визначення та вивчення гендерної ідентичності, гендерного самовираження та сексуальної орієнтації

- Ілюстративні приклади для кращого розуміння та застосування

- Уникнення стигматизації та образливих висловлювань

- Обговорення ефективних комунікаційних стратегій для сприяння позитивній взаємодії

Цей блок підкреслює важливість використання інклюзивної та шанобливої мови під час роботи з ЛГБТК+. Слухачі дізнаються про специфічні терміни, яких слід уникати, щоб запобігти стигматизації та образам.

4. Робота з питаннями ЛГБТК+ в соціальному секторі

Критичне осмислення впливу соціальних, культурних та політичних факторів на життя ЛГБТК+.

Цей блок заглиблюється в ширший соціальний контекст та унікальні потреби і досвід ЛГБТК+ людей.

5. Робота з трансгендерними людьми

- Обговорення подолання бар'єрів для доступу до якісного догляду та підтримки
- Визначаючи специфічні виклики, з якими стикаються трансгендерні люди, цей блок пропонує ідеї та стратегії для ефективної підтримки.

6. Перевірка знань та рефлексія

- Оцінювання розуміння слухачів за допомогою короткого тесту на знання (Додаток В)
- Фасилітована дискусія для обговорення корисності лекції та її впливу на їхній професійний розвиток
- Збір відгуків про актуальність лекції та її потенційне застосування в майбутній роботі

7. Висновки

- Підсумок ключових понять, висвітлених у лекції
- Надихаючі заключні зауваження для заохочення до подальшого навчання та розвитку

Усі слайди презентації, продемонстрованої під час лекції представлені у Додатку Б.

В подальшому одним з можливих напрямків підвищення готовності студентів крім інформативних лекцій, може бути розробка комплексного посібника для соціальних працівників щодо роботи з ЛГБТК+. Цей посібник став би цінним ресурсом, що містить практичну інформацію, найкращі практики та рекомендації щодо фахово компетентної підтримки та допомоги ЛГБТК+. Посібник може охоплювати широкий спектр тем, включаючи

термінологію, розуміння ідентичності та досвіду ЛГБТК+, вирішення конкретних проблем, з якими стикаються ЛГБТК+. Посібник також може містити рекомендації щодо створення підтримуючого середовища, ефективної комунікації та вирішення проблем, пов'язаних з дискримінацією, стигмою та соціальною нерівністю. Він може включати тематичні дослідження, приклади з реального життя та практичні стратегії, які соціальні працівники можуть застосовувати у своїй повсякденній практиці.

Щоб забезпечити ефективність посібника, його можна було б розробити у співпраці з правозахисними організаціями ЛГБТК+, досвідченими соціальними працівниками та представниками ЛГБТК+. Їхні знання та досвід допоможуть гарантувати, що посібник відображатиме поточні потреби та реалії роботи з ЛГБТК+.

Крім того, на додаток до інформативних лекцій можна організувати постійні можливості для професійного розвитку у формі тренінгів та семінарів. Ці заходи можуть бути спрямовані на розвиток практичних навичок, стимулювання самоаналізу та сприяння відвертим дискусіям, спрямованим на подолання будь-яких упереджень, які можуть перешкоджати ефективній роботі з ЛГБТК+. Семінари також можуть надати студентам соціальної роботи можливість взяти участь у рольових іграх або обговоренні конкретних ситуацій, пов'язаних з питаннями ЛГБТК+, що дозволить їм застосувати свої знання та навички у сприятливому навчальному середовищі.

Поєднуючи інформативні лекції, комплексний посібник для соціальних працівників та можливості постійного професійного розвитку, освітні програми з соціальної роботи можуть створити цілісний підхід до підвищення готовності та компетентності студентів у роботі з ЛГБТК+. Ці ініціативи можуть сприяти розвитку інклюзивної практики соціальної роботи, гарантуючи, що ЛГБТК+ клієнти отримують якісну допомогу та підтримку, на яку вони заслуговують.

3.2. Апробація елементів програми підвищення готовності майбутніх фахівців з соціальної роботи до роботи з ЛГБТК+

Лекція була проведена в онлайн-режимі, її відвідали 20 студенти 3-го та 4-го курсів. Незважаючи на віртуальне середовище, лекція виявилася потужним і впливовим освітнім досвідом, ефективно підвищивши обізнаність і готовність студентів до роботи з ЛГБТК+.

Кожен пункт лекції був ретельно розроблений, щоб слугувати певній меті у поглибленні розуміння та компетентності студентів:

- Пояснення термінології ЛГБТК+ - цей пункт мав вирішальне значення, оскільки він заклав фундамент лекції, роз'яснивши значення аббревіатури ЛГБТК+ і створивши спільну мову для решти сесії. Це гарантувало, що всі учасники були на одній хвилі, що сприяло ефективній комунікації та обміну знаннями.

Розуміння гендерної ідентичності, гендерного самовираження та сексуальної орієнтації - ці поняття були розглянуті для того, щоб допомогти студентам зрозуміти різноманітний досвід ЛГБТК+ спільноти. Розуміння цих понять є важливим для студентів соціальної роботи, щоб надавати співчутливу та культурно чутливу допомогу, сприяючи створенню інклюзивного середовища для своїх ЛГБТК+ клієнтів.

- Уникнення стигматизації та образливих висловлювань - звернення уваги на важливість використання шанобливої та інклюзивної мови буде відігравати важливу роль у сприянні ефективній взаємодії між соціальними працівниками та ЛГБТК+. Висвітлюючи конкретні терміни, яких слід уникати, студенти отримали знання, необхідні для шанобливого спілкування та уникнення ненавмисної стигматизації чи образи своїх клієнтів.

- Робота з питаннями ЛГБТК+ в соціальному секторі - цей пункт підкреслив важливість визнання унікальних потреб та досвіду ЛГБТКІА+

людей. Обговорюючи ширші соціальні, культурні та політичні фактори, які впливають на життя ЛГБТК+.

- Робота з трансгендерними людьми - враховуючи більшу поширеність упереджень і фобій щодо трансгендерних людей, цей пункт був зосереджений саме на вирішенні проблем і бар'єрів, з якими стикається ця спільнота.

Під час лекції використовувалася ілюстративна презентація, яка сприяла кращому розумінню та засвоєнню концепції. Візуальні засоби зображення, були використані для візуального представлення складних понять, що сприяє кращому запам'ятовуванню та застосуванню отриманих знань.

Наприкінці лекції учасникам було запропоновано поділитися своїми враженнями про навчальний процес. Отримані відгуки слугували цінною інформацією про ефективність лекції і дозволили постійно вдосконалювати її. Учасники висловили думку, що лекція значно підвищила їхню підготовленість та впевненість у роботі з ЛГБТК+ особами, що підтверджує ефективність лекції як ефективного освітнього інструменту.

Також було проведено невеликий тест на знання, щоб оцінити розуміння студентами пройденого матеріалу та заохотити їх до роздумів про корисність лекції.

Приклади питань, що були поставлені учасникам після лекції:

1. Чи можемо ми спитати у трансгендерної особи на якій стадії переходу вона знаходиться, якщо так, то коли можемо?
2. Який термін правильний «лесбійка» чи «лезбійка»?
3. Знайдіть помилку у термінах «трансвестит», «трансгендер»
4. Чи вірним є вживання терміну «гермафродіт» по відношенню до людини?

Це був важливий компонент лекції, оскільки він допоміг закріпити ключові поняття. Студенти влучно продемонстрували закріплені знання, надаючи вірні відповіді на поставленні запитання.

Ми задали студентам питання, які впливають на хід наших подальших досліджень, а саме : «Чи вплинуть нові знання (отримані під час лекції) на вашу подальшу професійну діяльність, якщо так, то де у роботі ви можете використати ці знання?», та друге питання : «Як ви вважаєте чи повинна така інформація обов'язково озвучуватись та обговорюватись під час підготовки соціальних працівників?».

Ось деякі з відповідей студентів:

Студент 1: «При підготовці майбутніх соціальних працівників необхідно враховувати те, що ці спеціалісти можуть зіштовхнутись з ЛГБТК+ людьми у своїй роботі. Це не обов'язково має бути вирішення проблем чи супровід клієнта, пов'язані саме з цим терміном і тим, що він в собі несе, це можуть бути звичайні запити (наприклад, пільги і т.д.) від ЛГБТК+ людей. Важливо, щоб соціальний працівник володів достатньою кількістю інформації про ЛГБТК+ (коректність тих чи інших запитань, висловлювань, правильність вживання займенників і т.д.). Особисто для мене висвітлена інформація не є новою. У своєму житті та в роботі я вже керуюся принципами всеосяжного прийняття та поваги, розуміюсь на коректності тих чи інших висловлювань, знаюся на займенниках. Однак, для людей, відмінних від мого світобачення, інформація з лекції (ці знання) конче необхідні будуть як по життю, так і на будь-яких роботах».

Студентка 2: «На мою думку, ця інформація для мене буде корисною, адже я працюю з людьми, і навіть, якщо я безпосередньо не буду працювати з цією категорією клієнтів, мені, як людині, яка живе в сучасній Україні, що прагне до Європи, потрібно розуміти ці терміни, правильно їх використовувати,

правильно використовувати займенники, спілкуватись толерантно і нетоксично, і так само висловлюватись. Тому, це важливо не лише для мене, як для фахівця, а й для елемента соціальної роботи в Україні, що сприятиме безпосередньо її розвитку. І ми справді зможемо запозичувати приклади та європейські стандарти у роботі з людьми, ця лекція 100% вплине на мою подальшу роботу в соціальній сфері, і звісно це є вкрай важливим і вкрай значущим».

Студентка 3: «Ця інформація повинна озвучуватись в навчальних закладах, обов'язково має бути певний курс, або хоча б одна невеличка лекція, така наприклад, яку щойно ми почули. Те, як правильно висловлюватись щодо ЛГБТК+ має бути маст хев, тому що від того як ми спілкуємось, та як ми звертаємось, формується не лише враження клієнта про нас, як про фахівця, а й те як ми сприймаємо таких клієнтів».

Студентка 4: «Кожен наш клієнт від військового до підлітка може бути представником ЛГБТК+, тому ця лекція дуже важлива, потрібно правильно толерантно і коректно встановлювати взаємодію з клієнтами, ці знання є універсальними. Ми повинні мати окремий модуль в університеті задля того щоб цьому навчатись, тому що класно володіти загальними знаннями, щодо етапів взаємодії з клієнтами, але треба враховувати той момент, що ця взаємодія має бути ефективною. Важливо, щоб нас готували за міжнародним стандартом, який вказує, що першочергово перед нами клієнт і ми дотримуємось принципів конфіденційності та толерантності. Перед нами клієнт, який в першу чергу звертається за підтримкою, неправильні терміни, призводять до знецінення нашої компетентності, як фахівців, що в свою чергу призводить до закритості клієнта.»

Тож можна сказати і про позитивний вплив на рівень готовності майбутніх фахівців з соціальної роботи і про позитивний відгуки на проведену лекцію як інструмент підвищення цієї готовності.

Нами була проведена апробація пропозицій та самої лекції у форматі експертного інтерв'ю.

Ось приклади питань, заданих нами на інтерв'ю:

1. Виходячи зі змісту лекції, чи вважаєте ви, що надана інформація буде цінною для підвищення готовності фахівців до роботи з ЛГБТК+ ?

2. Чи були якісь конкретні аспекти лекції, які ви вважаєте особливо інформативними або глибокими?

3. Чи є якісь додаткові теми або сфери знань, які, на вашу думку, варто було б включити в лекцію для подальшого підвищення готовності фахівців до роботи з ЛГБТК+?

4. Що ви думаєте про рекомендації, надані нами для підвищення готовності фахівців до роботи з ЛГБТК+? Чи є у вас додаткові пропозиції?

5. Чи достатньо в лекції було наголошено на важливості створення інклюзивного та толерантного середовища для ЛГБТК+? Якщо ні, то на яких аспектах можна було б додатково наголосити?

6. Чи існують потенційні виклики або бар'єри, з якими фахівці можуть зіткнутися при впровадженні рекомендацій, наданих нами? Як їх можна вирішити?

7. Що ви думаєте про роль безперервної освіти та навчання у підвищенні готовності фахівців до роботи з ЛГБТК+? Як це може бути ефективно реалізовано?

8. Які стратегії або методи, на вашу думку, були б найбільш ефективними у просуванні прийняття та інклюзивності ЛГБТК+ у професійному середовищі?

9. Чи є якісь конкретні ресурси або інструменти, які ви б рекомендували використовувати разом з лекцією, щоб покращити розуміння та готовність професіоналів працювати з ЛГБТК+ ?

10. Загалом, чи вважаєте ви, що інформація, надана в лекції, та надані рекомендації матимуть позитивний вплив на здатність фахівців надавати компетентну та емпатійну допомогу ЛГБТК+? Чому так або чому ні?

В якості експертів на інтерв'ю були запрошені фахівці з соціальної роботи, які ведуть курси, в темах яких присутнє обговорення ЛГБТК+ як групи ризику, та експерти, які працюють в громадських організаціях, які надають допомогу ЛГБТК+ в Україні.

Висновки до розділу III

Розроблена та проведена лекція виявилася ефективним першим кроком у підвищенні готовності до роботи з ЛГБТК+, але в той же час вона виявила потребу в більш широким змінам в системі освіти України. Розширюючи сферу та глибину освіти, залучаючи соціальних працівників та членів спільноти, а також розглядаючи можливість створення спеціальних курсів чи факультативів, система вищої освіти може стати лідером у впровадженні комплексних та довготривалих змін у підготовці фахівців із соціальної роботи для задоволення потреб ЛГБТК+.

Відгуки студентів підкреслили їхнє бажання бачити цю інформацію інтегрованою в університетські навчальні програми, визнаючи її важливість у підготовці майбутніх фахівців для задоволення потреб ЛГБТК+ спільнот, також надання їм якісних соціальних послуг. Стало очевидним, що сама система освіти повинна бути в авангарді цих змін, а фахівці з соціальної роботи повинні виступати в ролі агентів змін та захисників прав усіх людей.

Щоб забезпечити всебічні знання про роботу з ЛГБТК+, важливо вийти за рамки однієї лекції. Натомість слід застосовувати багатогранний підхід, залучаючи різні стратегії та зацікавлені сторони. Це включає проведення серії лекцій, запрошення спікерів, які є соціальними працівниками, що вже працюють

з ЛГБТК+, щоб поділитися своїми знаннями та досвідом. Створення окремого курсу, принаймні як факультативу, надало б студентам необхідний час і простір для глибших дискусій, критичного аналізу та практичних вправ, пов'язаних із роботою з ЛГБТК+. Такий спеціальний курс дозволив би всебічно дослідити предмет, поглибити його розуміння та підвищити компетентність учнів.

Загалом, в Україні все ще є значний простір для розвитку у сфері соціальної роботи з ЛГБТК+. Якщо наша держава прагне відповідати європейським стандартам і цінностям, вкрай важливо уникати застарілих поглядів і практик, які увічнюють дискримінацію та ізоляцію. Активно працюючи над усуненням прогалин та викликів у соціальній роботі з ЛГБТК+, Україна може прокласти шлях до більш інклюзивного, толерантного та справедливого суспільства. Це вимагає колективних зусиль, постійного навчання та готовності кидати виклик існуючим нормам та упередженням. Разом ми можемо створити майбутнє, в якому кожна людина, незалежно від її сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності, отримає підтримку, турботу та повагу, на які вона заслуговує.

ВИСНОВКИ

Метою нашого дослідження було вивчення особистісної готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з ЛГБТК+ людьми та розробка рекомендацій щодо її підвищення. Ми провели як теоретичне, так і практичне дослідження, виокремивши специфічні запити з якими стикаються ЛГБТК+ , серед яких бажання скоїти самогубство, зазнавання дискримінації, питання з охорони здоров'я, підвищений рівень залежностей, булінг у школах та в університетах через приналежність до ЛГБТК+, дискримінація на війні, питання камінг-ауту, питання створення сім'ї, проблеми пов'язані з інтимними стосунками, дискримінація при працевлаштуванні та на робочому місці, підвищене відчуття ізоляції та самотності. Крім цих запитів ЛГБТК+ звертаються до соціального працівника й з загальними запитами, з очікуванням отримати якісну професійну допомогу без упередженого ставлення щодо зовнішнього вигляду, бажаних займенників, або обраного партнера.

За нашої моделлю особистісна готовність складається трьох компонентів: мотиваційного, ціннісного та когнітивного. За результатами дослідження мотиваційного компоненту, майже половина досліджуваних мають бажання працювати саме з ЛГБТК+ групою клієнтів, 82,2% готові працювати з цією категорією населення як майбутні фахівці соціальної роботи, навіть попри відсутність такого бажання.

Емпіричне дослідження ціннісного компоненту показало, що рівень фобій та ставлення до ЛГБТК+ за опитувальник Логі є низьким. Рівень фобій до гомосексуальних людей дорівнює 4,19 балам, до бісексуальних - 4,07, та до трансгендерних людей - 4,06. Однак ми наголошуємо, що на твердження «Я

відчував/ла/ли себе комфортно працюючи в колективі з трансгендорною людиною», лише 42,2% відповіли, що повністю згодні, що демонструє важливість подальшої профілактичної роботи та підвищення обізнаності студентів саме до теми, що стосується трансгендерних людей.

Дослідження когнітивного компонента готовності показало, що лише лише половина опитаних (46,7%) відповіли, що обізнані в проблемах та викликах з якими стикаються ЛГБТК+, 82, 2%, готові до роботи з ЛГБТК+ як майбутні фахівці з соціальної роботи, і лише 33, 3% відповіли, що вважають, що можуть надати компетентну допомогу ЛГБТК+ клієнту. Студенти зазначали, що їм не вистачає курсів, тренінгів, лекцій, і відповідно знань та досвіду задля здійснення висококваліфікованої соціальної роботи. Тому саме на когнітивному компоненті ми вирішили зробити акцент при розробці інструменту задля підвищення готовності. Варто зазначити і про те, що дослідження, показало, що студенти старших курсів мають вищий рівень когнітивної готовності, що ще раз підкреслює значення досвіду.

Нами розроблена та проведена інформативна лекція, яка показала, що така форма роботи зі студентами є ефективним інструментом, при підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи. На основі зворотнього зв'язку, відгуків, ми оцінили лекцію як корисну та значущу.

Отримані нами при проведенні дослідження дані створили фундамент для подальших напрацювань і вдосконалення системи формальної, неформальної та позаформальної освіти в Україні, що в свою чергу підвищить рівень інклюзивності та толерантності серед населення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нестеренко С. Е. Приналежність дитини до ЛГБТ-спільноти як фактор домашнього насилля : Курсова робота. Київ, 2022. С. 24–25.
2. Badgett, M.V. Lee, Durso, Laura E, Mallory, Christy. The business impact of lgbt-supportive workplace policies. UCLA. 2013. P. 1–16.
3. Bell A. P. & Weinberg. Homosexualities: a study of diversity among men and women. new york: simon and schuster. New York, 1978.
4. Bieschke K. J., McClanahan M., Tozer E., Grzegorek J. L. & Park J. Programmatic research on the treatment of lesbian, gay, and bisexual clients: the past, the present, and the course for the future. 2000.
5. Bontempo D., D'Augelli A. Effects of at-school victimization and sexual orientation on lesbian, gay, or bisexual youths' health risk behaviors. J adolesc health.2002. No. 30. P. 364–374.
6. Chaney M. P. Muscle dysmorphia, self-esteem, and loneliness among gay and bisexual men. International journal of men's health. 2008. No. 7(2). P. 157–170.
7. Cochran & Mays. Programmatic research on the treatment of lesbian, gay, and bisexual clients: the past, the present, and the course for the future. 2000.
8. Cochran B. N., Cauce A. M. Characteristics of lesbian, gay, bisexual, and transgender individuals entering substance abuse treatment. Journal of substance abuse treatment. 2006. No. 30(2). P. 135–146.
9. Cochran S. D., Mays V. M. Relation between psychiatric syndromes and behaviorally defined sexual orientation in a sample of the U.S. population. American journal of epidemiology. 2000. No. 151. P. 516–523.

10. Depression, suicidal ideation, and sexual risk behavior among thai male-to-female transgender adolescents. *Journal of LGBT Youth*, No. 11(4). P. 347–363.
11. Emotional distress among LGBT youth: the influence of perceived discrimination based on sexual orientation. / J. Almeida et al. *J youth adolesc.* 2009. No. 3. P. 1001–1014.
12. Garnets, L., Hancock, K. A., Cochran, S. D., Goodchilds, J., & Peplau, L. A. Issues in psychotherapy with lesbians and gay men: a survey of psychologists. 1991.
13. Hughes M. Loneliness and social support among lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex people aged 50 and over. *Ageing and society*. 2015. Vol. 36, no. 9. P. 1961–1981.
14. Injustice at every turn: a report of the national transgender discrimination survey. / J. M. Grant et al. Washington : National Center for Transgender Equality and National Gay and Lesbian Task Force, 2011.
15. *International journal for the advancement of counselling* volume. 2003. T. 25. C. 269–279.
16. Jacobs R. J., Kane M. N. Correlates of loneliness in midlife and older gay and bisexual men. *Journal of gay & lesbian social services*. 2012. No. 24(1). P. 40–61.
17. Katz-Wise S. L., Hyde J. S. Victimization experiences of lesbian, gay, and bisexual individuals: a meta-analysis. *Journal of sex research*. 2012. No. 49(2–3). P. 142–167.
18. King M. Semlyen J. Killaspy H. Nazareth I. & Osborn D. A systematic review of research on counselling and psychotherapy for lesbian, gay, bisexual and transgender people. 2007.
19. Klein J. *The bully society: school shootings and the crisis of bullying in america's schools in america*. NY. New york university press. 2012.

20. Kosciw J., Diaz E., Greytak E. National school climate survey: the experiences of lesbian, gay, bisexual, and transgender youth in our nation's schools. GLSEN. 2008.

21. Kuyper L., Fokkema T. Loneliness among older lesbian, gay, and bisexual adults: the role of minority stress. *Archives of sexual behavior*. 2009. Vol. 39, no. 5. P. 1171–1180.

22. Logie C., Bridge T. J., Bridge P. D. Evaluating the phobias, attitudes, and cultural competence of master of social work students toward the LGBT populations. *Journal of homosexuality*. 2007. Vol. 53, no. 4. P. 201–221.

23. Meyer I. H. Rejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological bulletin*. 2003. No. 129. P. 674–697.

24. Meyer I. H., Schwartz S., Frost D. M. Social patterning of stress and coping: does disadvantaged social statuses confer more stress and fewer coping resources?. *Social science & medicine*. 2008. No. 67. P. 368–379.

25. National Association of Social Workers. Code of Ethics 2012. C. 221.

26. Prevalence of exposure to sexual orientation change efforts and associated sociodemographic characteristics and psychosocial health outcomes among canadian sexual minority men / T. Salway et al. *The canadian journal of psychiatry*. 2020. Vol. 65, no. 7. P. 502–509.

27. Russell S., Joyner K. Adolescent sexual orientation and suicide risk: evidence from a national study. *Am J public health*. 2001. No. 9. P. 1276–1281.

28. SAGE national LGBTQ+ elder hotline. SAGE. URL: <https://www.sageusa.org/what-we-do/sage-national-lgbt-elder-hotline/>(date of access: 21.05.2023).

29. SAGE. Understanding issues facing lgbt older adults. 2017. P. 1–25.

30. Senreich E. Are specialized LGBT program components helpful for gay and bisexual men in substance abuse treatment? *Substance Use & Misuse*. 2010. No. 45. P. 7–8.

31. Sexual orientation and estimates of adult substance use and mental health / G. Medley et al. Results from the 2015 national survey on drug use and health. NSDUH data review. 2016.

32. Sexual orientation and risk of suicide attempts among a representative sample of youth. / R. Garofalo et al. *Arch pediatr adolesc med*.1999. No. 153. P. 487–493.

33. Social work speaks. lesbian, gay, and bisexual issues. Washington, DC: NASW press. national association of social workers.2014. P. 337–345.

34. Solarz A. L. Lesbian health: current assessment and directions for the future. Institute of Medicine, Washington, D.C.: national academy press. 1999.

35. Substance abuse and mental health services administration : Results from the 2008 national survey on drug use and health. Rockville, Maryland: U.S., 2009.

36. Substance abuse and mental health services administration (SAMHSA). Data on substance abuse treatment facilities. 2011. No. 12-4730.

37. The impact of gender-role nonconforming behavior, bullying, and social support on suicidality among gay male youth. / M. Friedman et al. *J adolesc health*.2006. No. 38. P. 621–623.

38. The trevor project | for young LGBTQ lives. The Trevor Project. URL: <https://www.thetrevorproject.org>(date of access: 21.05.2023).

39. The unfolding of LGBT lives: key events associated with health and well-being in later life. PubMed Central (PMC). URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5241757/>(date of access: 21.05.2023).

40. Transgender and gender identity issues. National association of social workers. 2008.

41. Yan M. C. Exploring cultural tensions in cross-cultural social work practice. Social work. 2008. Vol. 53, no. 4. P. 317–328.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник, розроблений для майбутніх фахівців з соціальної роботи, задля виявлення їх рівня готовності до роботи з ЛГБТК+

1. Ваш вік

- 17 - 22

- 22 - 28

- 28 +

2. Ваша стать

- жінка

- чоловік

- небінарна персона

3. Ваша сексуальна орієнтація

- гетеросексуальна

- гомосексуальна

-бісексуальна

-пансексуальна

-інша

-ще не визначився(лась/лись)

4. На якому ви курсі?

- перший

- другий

- третій

- четвертий

- магістр 1 року

- магістр 2 року

- аспірант

5. Де Ви навчаєтесь, вкажіть будь ласка факультет/спеціальність

6. Чи є у вас друзі чи близькі знайомі серед ЛГБТК+ ?

- Так

- Ні

7. Чи маєте ви бажання працювати з ЛГБТК+ як з клієнтом соціальної роботи?

- Ні, не маю

- Так, маю

- Ще не визначився/не визначилась

8. Якщо маєте бажання працювати з ЛГБТК+, то в якому напрямку?

- правозахисна діяльність

- освітня діяльність
- психологічна підтримка
- консультування
- надання соціальних послуг
- профілактика ВІЛ/СНІДУ
- підвищення толерантності до ЛГБТК+ серед населення
- свій варіант

9. Чи готові ви працювати з ЛГБТК+ як майбутній фахівець з соціальної роботи?

- Так
- Ні

10. Чи шукаєте Ви освітній чи тренінговий досвід щоб покращити своє розуміння та ефективність у роботі з ЛГБТК+?

- Так, вже знайшов(ла/ли) корисні ресурси
- Так, вже знайшов(ла/ли) корисні ресурси, але не українською
- Так, але не знайшов(ла/ли) для себе корисних ресурсів
- Ні, не шукаю
- Свій варіант

11. Якщо ні, то чому?

- Не маю бажання працювати з ЛГБТК+
- Вважаю що вже маю достатньо знань та навичок для роботи з ЛГБТК+

- Не маю часу та внутрішніх ресурсів на це

- Свій варіант

12. Чи вважаєте Ви, що соціальні працівники несуть відповідальність за створення сприятливого підтримуючого для ЛГБТК+ середовища?

- Ні, соціальні працівники не несуть відповідальність за це

- Так, соціальні працівники, одні з тих, хто відповідальний за створення підтримуючого середовища для ЛГБТК+

- За створення підтримуючого середовища відповідальні тільки самі ЛГБТК+

- Ми всі несемо відповідальність за те, в якому суспільстві живемо

- Свій варіант

13. Чи передасте Ви клієнта іншому фахівцю, якщо сексуальна орієнтація клієнта чи його погляди на ЛГБТК+ не будуть співпадати з вашими життєвими цінностями та віруваннями?

- Так, передам

- Ні, продовжу працювати

14. Чи вважаєте Ви що ЛГБТК+ повинні мати рівні громадянські права з гетеросексуальними людьми?

- Ні

- Так, усі люди мають бути рівними

- Вони і так мають рівні права

15. Чи знаєте ви що означає поняття гомофобія ?

- Так, знаю

- Ні, не знаю

16. Чи вважаєте ви себе гомофобом?

- Так

- Ні

17. Чи мали Ви досвід консультування або надання соц послуги ЛГБТК+ клієнту?

- Так, мав/мала

- Ні, не мав/не мала

18. Чи відвідували ви тренінги, конференції чи семінари присвячені ЛГБТК+ тематиці?

- Так

- Ні

19. Якщо так, то які?

20. Якщо ні, то чому?

- Не знаю де знаходити інформацію про такі тренінги

- Не бачив тренінгів на ЛГБТК+ тематику в Україні в вільному доступі

- Не маю бажання

- Свій варіант

21. Чи вивчали ви питання пов'язані з людською сексуальністю в будь-якому з ваших обов'язкових курсів в університеті?

- Так

- Ні

22. Якщо так, то які це були питання/теми?

23. Якщо так, то в межах якого предмету курсу чи дисципліни?

24. Чи був викладач компетентним у цьому питанні на Ваш погляд?

- Так

- Ні

- Свій варіант

25. Чи цікавились Ви цими ж питання особисто, поза навчанням?

- Так

- Ні

- Свій варіант

26. Чи вважаєте Ви, що в університеті під час навчання на фахівця соціальної роботи варто приділяти більше уваги знанням та навичкам роботи з ЛГБТК+ клієнтами?

- Так

- Ні

- Свій варіант

27. Чи обізнані ви в проблемах та викликах з якими стикаються ЛГБТК+?

- Так

- Ні

- Не повністю/частково

28. Якщо так, чи могли б ви їх перерахувати?

29. Чи відчуваєте ви що можете надати компетентну допомогу ЛГБТК+ клієнту?

- Так

- Ні

30. Якщо так, то завдяки чому?

31. Якщо ні, що могло б Вам допомогти в цьому?

Відмітьте від 1 до 5, чи погоджуєтесь Ви з наступними твердженнями, де:

5 - повністю згоден

4 - згоден

3 - більше згоден, ніж не згоден

2 - не згоден

1 - повністю не згоден

32. Я б відчував(ла/ли) себе комфортно надаючи соц послуги чоловіку гею.

33. Трансгендерні люди психічно нездорові

34. Я б відчував(ла/ли) себе комфортно працюючи в колективі з геєм.

35. Бісексуальні люди мають такий же рівень моралі як гетеросексуальні люди.

- 36.** Я б відчував(ла/ли), що не впорався/не впоралась як батько/мати, якби дізнався що моя дитина трансгендерна
- 37.** Гомосексуальність це гріх
- 38.** Трансгендерні люди ведуть аморальний спосіб життя
- 39.** Я б відчував(ла/ли) себе комфортно надаючи соц послуги лесбійці.
- 40.** Гомосексуальність це хвороба
- 41.** Я б відчував(ла/ли) себе комфортно працюючи в колективі з лесбійкою.
- 42.** Бісексуальні люди психічно не здорові
- 43.** Я б відчував(ла/ли), що не впорався як батько/мати, якби дізнався/дізналась, що моя дитина гей або лесбійка
- 44.** Бісексуальність це гріх
- 45.** Гомосексуальні люди мають такий же рівень моралі як гетеросексуальні люди.
- 46.** Я б відчував(ла/ли) себе комфортно надаючи соц послуги трансгендерній людині.
- 47.** Лесбійки хворі
- 48.** Я б відчував(ла/ли) себе комфортно працюючи в колективі з трансгендерною людиною.
- 49.** Бути представником ЛГБТ+ спільноти модно зараз
- 50.** Я б відчував(ла/ли), що не впорався/впоралась як батько/мати, якби дізнався що моя дитина бісексуальна

51. Трансгендерні люди грішні

52. Я б відчував(ла/ли) себе комфортно надаючи соц послуги бісексуальній людині.

53. Я б відчував(ла/ли) себе комфортно працюючи в колективі з бісексуальною людиною.

54. Якщо людина відчуває потяг до людини своєї статі, то вона повинна зробити все щоб подолати це почуття.

55. Гомосексуальність це загроза багатьом соціальним інститутам.

56. Якщо людина відчуває що вона належить до іншого гендеру то вона повинна зробити все щоб подолати це відчуття.

57. Трансгендерні люди це загроза багатьом соціальним інститутам.

58. Якщо людина відчуває сексуальний потяг як до своєї так і до протилежної статі, то вона повинна зробити все щоб подолати ці відчуття.

59. Бісексуальність це загроза багатьом соціальним інститутам.

Дякуємо за участь у дослідженні!

Слайди з презентації

2023

ЛГБТКІА+

- Незрозумілі буквочки (абрєвіатура)
- Гендерна ідентичність
- Гендерне вираження
- Сексуальна орієнтація
- Про терміни
- Як має працювати соціальний сектор у питаннях ЛГБТКІА+

+ Крутецький план

2023

ЛГБТКІА+

- ♥ Лєсбійки
- ♥ Геї
- ♥ Бісексуали
- ★ Трансгендерні особи
- ♥ Квір
- ★ Інтерсексні особи
- ♥ Асексуали
- ★ Гендерна ідентичність
- ♥ Сексуальна орієнтація
- Біологічна стать
- Гендерне вираження

+ Незрозумілі буквочки

2023

СПЕКТР

А Я

+ Все це спектр, малюта

2023

ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

♂ Чоловіча стать ————— Інтерсекс ————— ♀ Жіноча стать

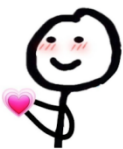
Гендер

Чоловік - вінчйого, ————— Гендерквір вони.їк ————— Жінка - вона.її.

+ Гендерна ідентичність

2023

Поважайте займенники)

+ Гендерна ідентичність

2023

СПІВВІДНОШЕННЯ ТІЛА І ДУШІ

Цисгендерність ————— Трансгендерність

+ Гендерна ідентичність

2023

ПИТАТИ У ТРАНС*ОСОБИ НА ЯКІЙ СТАДІЇ ПЕРЕХОДУ ВОНИ ЗНАХОДЯТЬСЯ НІ В ЯКОМУ РАЗІ НЕ НОРМАЛЬНО

+ Гендерна ідентичність

2023

ГЕНДЕРНЕ ВИРАЖЕННЯ

Маскулінно ————— Поведінка ————— Фемінно

Зачіска

Одяг

Манери

+ Гендерне вираження

2023

ГЕНДЕРНЕ ВИРАЖЕННЯ

Маскулінно ————— Андрогінно ————— Фемінно

+ Гендерне вираження

2023

ГЕНДЕРНЕ ВИРАЖЕННЯ

Гендерне вираження особи не обов'язково говорить про її гендерну ідентичність та/або сексуальну орієнтацію, а отже, не робіть припущень!

+ Гендерне вираження

2023

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

Гетеросексуальна ————— Бісексуальна ————— Гомосексуальна

Пансексуальна

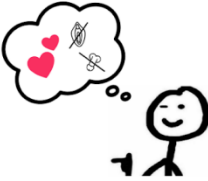
Асексуальна

+ Сексуальна орієнтація

2023

Сексуальна орієнтація

Асексуальність описує того, хто не відчуває сексуальної атракції до жодного з гендерів, але не обов'язково не має романтичної, асексуали можуть закохуватись)

+ Сексуальна орієнтація

2023

ЯКЩО ВИ ЗУСТРІНЕТЕ ЛЮДИНУ ЧИЙ ГЕНДЕР АБО ОРІЄНТАЦІЯ ВАМ НЕЗНАЙОМІ, ТО АБСОЛЮТНО НОРМАЛЬНО, ВАЖЛИВО НАВІТЬ, ПОВАЖЛИВО ЗАПИТАТИ У НИХ ЩО ЦЕ ОЗНАЧАЄ ДЛЯ НИХ

ok

+ Сексуальна орієнтація

2023

ТЕРМІНИ, ЯКИХ СЛІД УНИКАТИ

знайдіть помилку

Лезбійка, лезбіянка

+ Про терміни

2023

ТЕРМІНИ, ЯКИХ СЛІД УНИКАТИ

знайдіть помилку

Трансвестит, трансгендер

+ Про терміни

2023

ТЕРМІНИ, ЯКИХ СЛІД УНИКАТИ

знайдіть помилку

Гермафродіт

+ Про терміни

2023

ЯК МАЄ ПРАЦЮВАТИ СОЦІАЛЬНИЙ СЕКТОР У ПИТАННЯХ ЛГБТКІА+

1. Розробити та впровадити навчальні програми для надавачів соціальних послуг з питань ЛГБТК+, включаючи дискримінацію, культурну компетентність та позитивні практики.
2. Розробити інклюзивну політику щодо ЛГБТК+ для соціальних служб, щоб забезпечити доброзичливе ставлення до ЛГБТК+ та повагу до них.

+ Про соціальну роботу

2023

ЯК МАЄ ПРАЦЮВАТИ СОЦІАЛЬНИЙ СЕКТОР У ПИТАННЯХ ЛГБТКІА+

3. Налагоджувати партнерство з ЛГБТК+ організаціями для сприяння співпраці, координації та обміну знаннями.
4. Розробити та впроваджувати програми, спрямовані на задоволення потреб ЛГБТК+ молоді, яка може стикатися з підвищеним рівнем дискримінації, булінгу та проблемами психічного здоров'я.

+ Про соціальну роботу

2023

ЯК МАЄ ПРАЦЮВАТИ СОЦІАЛЬНИЙ СЕКТОР У ПИТАННЯХ ЛГБТКІА+

5. Розробити та впроваджувати програми протидії булінгу, які спеціально спрямовані на потреби ЛГБТК+ осіб у школах та інших освітніх закладах.
6. Забезпечити доступ ЛГБТК+ до доступних та інклюзивних медичних послуг.

+ Про соціальну роботу

2023

ЯК МАЄ ПРАЦЮВАТИ СОЦІАЛЬНИЙ СЕКТОР У ПИТАННЯХ ЛГБТКІА+

7. Розробити та впроваджувати програми, спрямовані на задоволення потреб трансгендерних та небінарних людей.
8. Проведення досліджень для кращого розуміння потреб ЛГБТК+ і того, як соціальні служби можуть краще задовольнити ці потреби.

+ Про соціальну роботу

2023

ЯК МАЄ ПРАЦЮВАТИ СОЦІАЛЬНИЙ СЕКТОР З ТРАНСГЕНДЕРНИМИ ЛЮДЬМИ

- Усунення дискримінації
- Доступ до послуг
- Підвищення кваліфікації надавачів послуг

+ Про соціальну роботу

2023

ГРОМАДСЬКІ ТА БЛАГОДІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЩО ПРАЦЮЮТЬ З ПРЕДСТАВНИКАМИ ЛГБТКІА+ СПІЛЬНОТИ:

+ Про соціальну роботу

2023

ЧИ МОЖЕМО МИ СПИТАТИ У ТРАНС*ОСОБИ НА ЯКІЙ СТАДІЇ ПЕРЕХОДУ ВОНИ ЗНАХОДЯТЬСЯ? У ЯКИХ ВИПАДКАХ МОЖЕМО?

+ Питання, відгуки, пропозиції ;)

2023

ЯК ПРАВИЛЬНО, ЛЕСБІЙКА, ЧИ ЛЕСБІЙКА?

+ Питання, відгуки, пропозиції ;)

2023

ЧИ ВПЛИНУТЬ НОВІ ЗНАННЯ НА
ВАШУ ПОДАЛЬШУ ПРОФЕСІЙНУ
ДІЯЛЬНІСТЬ? ЯКЩО ТАК, ДЕ У
РОБОТІ ВИ ЗМОЖЕТЕ
ВИКОРИСТАТИ ЦІ ЗНАННЯ?

• Питання, відгуки, пропозиції ;)

2023

ЯК ВИ ВВАЖАЄТЕ ЧИ ПОВИННА
ТАКА ІНФОРМАЦІЯ ОБОВ'ЯЗКОВО
ОЗВУЧУВАТИСЯ ТА
ОБГОВОРЮВАТИСЬ ПІД ЧАС
ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ
ПРАЦІВНИКІВ?

• Питання, відгуки, пропозиції ;)

2023

НУ ШО Ж..

- Дозвольте людям самим визначати та виражати власний гендер та орієнтацію
- Поважайте бажані займенники
- Поважайте обране ім'я
- Поважайте зовнішній вигляд
- Поважайте обраних партнерів

• Крутецькі висновки

